

ΟΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣ

ΕΝ ΕΝΕΤΙΑ.

ΒΑΔΗΝΕΚΟΡ ΕΡΕΘΟΡ

ΕΠΙΣΤΟΛΙΜΑΙΑ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΑ ΜΕΝ ΙΤΑΛΙΣΤΙ

ΥΠΟ

ΑΝΔΡΕΟΥ ΜΟΥΣΧΟΞΥΛΟΥ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΔΕ ΜΕΤΕΝΕΧΘΕΙΑ

ΚΑΙ ΤΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΒΙΩ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΣΥΝ ΠΟΛΛΑΙΣ ΑΛΛΑΙΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΣΙ

ΠΑΟΥΤΙΣΘΕΙΑ

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Σ. ΖΕΡΒΟΥ.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ « ΚΑΔΜΟΣ »

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

Νεοφύτου Καραγιάννη

ΑΝΤΩΝΙΩ,
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΩ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΑΝΔΡΙ

ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΣΟΦΙΑΣ

ΒΑΘΥΤΑΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΟΥ

ΚΑΙ

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΑΠΑΣΗΣ

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΥΞΟΜΕΝΟΙΣ.

Πρὸ πολλοῦ συνέλαβον τὴν ιδέαν νὰ παράσω τοῖς φιλομούτοις δοκίμιον τῶν κόπων μου, μαρτυροῦν, εἰ καὶ ἀσθενῶς, τὴν ἄκραν ἀγάπην, ἣν τρέφω πρὸς τὴν εἰς ἔνδοξον μέλλον προωρισμένην φιλόκαλον Ἑλληνικὴν νεολαίαν.

Ἄλλὰ, ἵπῳ νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν μου ταύτην διὰ τῶν ἄγαν περιορισμένων γνώσεών μου; Τί ν' ἀρυθῶ ἐκ τῶν ζωτικῶν τῆς σοφίας ναμάτων, ἀφ' οὗ ταῦτα μέχρις ἐσχάτης ῥανίδος οἱ φωστῆρες τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης ἐξήντηλσαν;

Τοιαῦται καὶ ἄλλαι ἀποθαρρυντικαὶ σκέψεις μὲ ἀπέτρεπον τῆς προθέσεως, ὅτε ἐπανειλημμέναι προτροπαὶ λογίων φίλων, μοὶ ἐπέτακτον, ὡς εἰπεῖν, ν' ἀναλάβω μετὰ θάρρους τὸ νῆμα δι' ὃ ἀπεφάσιμα νὰ μεταγλωττίσω πόνημά τι Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας, διότι πάντα, μικροῦ δεῖν, εἰς ξένους, ὡς μὴ ὄφελε, συνεγράφησαν διαλέκτους, ἕνεκα τῆς μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς παρακμαζούσης ἐκτονταετηρίδος ἐπιπολασάσης ἐπὶ τὴν Ἑθῶν Ἑλληνικὴν γῆν δουλείας, ἵνα οὕτω καὶ οἱ μήπω δι' ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν προικισμένοι, φιλάρχαιοι Ἕλληνες, λάθωσι καθαρὰν ιδέαν περὶ τῶν εὐκλεστέρων Ἑλληνικῶν Ἀρχαιοτήτων, αἵτινες, ἕνεκα τῶν συνεχῶν ἔθνικῶν περιπετειῶν, πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης διασπαρείσκει, κινδυνεύουσι διὰ τῆς ἀναιδεΐας τῶν τ' ἀλλότρια ἀνευθρυστάως οἰκιοποιουμένων, νὰ στερηθῶσι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνδόξου Ἑλληνικοῦ ὀνόματος!

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΟΝ ΑΘΕΟΥΣΙΟΥ

Ἐπὶ τούτῳ λειπὸν τῷ σκοπῷ, πλείστα ὅσα Ἀρχαιολογικὰ συγγραμμάτια ἐπισημασμένα, ἐρευνήσας, ἐν οὐδενὶ τούτων ἀνεῦρον τὸ σάτυρον ἐμβρίθειαν καὶ σπανίαν κρίσιν, ὅσην ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ περιφανοῦς

Κερκυραίου φιλολόγου Ἀνδρέου τοῦ Μουστοξύδου Ἰταλιστὶ συγγρα-
φέντι πονήματι, περὶ τῶν τεσσάρων ἐκείνων Ἑλληνικῶν ἵππων, τῶν
ἐκ νέου κοσμουμένων τῆς Ἑνετίας τὴν Μητρόπολιν « Ἅγιος Μάρκος ».

Τῷ ὄντι, ἡ γλαφυρότης καὶ τὸ βάθος τοῦ Ἰταλοῦ λόγου, ἐν ᾧ,
καὶ τοὶ Ἕλλην, ὁ Μουστοξύδης ἔγραψεν, ἔτι δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ὀρθόνοια
καὶ ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια, δι' ὧν ἐνέδυσσε τὰς ἑαυτοῦ ιδέας, εὐ-
γλώττως μαρτυροῦσι τὸ ἔξοχον τοῦ ἔργου ἔργου, πρὸς ὃ ἡ ἄλλη
Εὐρώπη οὔτε ἐπαίνων ἀφειδῆς ἐγένετο, οὔτε ἐκδόσεων.

Διὰ τῆς ἐπιστολιμαίας ταύτης διατριβῆς, ἐν ἔτει 1816ῳ συγ-
γραφεύσης ἐν Ἑνετίᾳ, ὁ Μουστοξύδης τρανῶς ἀποδεικνύει τὴν Ἑλ-
ληνικὴν καταγωγὴν τῶν ἵππων, πρὸς οὐκ ὀλίγας ἐξεμποληθείσας
φληναφίας ὑπὸ τασούτων ξένων Ἀρχαιολόγων ἀντιπαττόμενος, ὅπερ
δι' ἀναντιρρήτων ἐπιχειρημάτων, τοσοῦτω ἐπιτυχῶς κατῴρθωκεν
ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, οὐδὲ κεραίαν δύναται τις νὰ προσθήσῃ
πρὸς πλείονα διευκρίνησιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων.

Μετὰφρασις ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς τῆς διατριβῆς ταύτης ἐγένετο τῷ
αὐτῷ τῆς τοῦ πρωτοτύπου ἐκδόσεως ἔτει, ὑπὸ τινος Γρηγορίου Ἀ-
σάνη Ἕλληνος τὸ γένος ἀλλὰ παρατηρήσας τὰς οὐκ ὀλίγας παρεν-
νοήσεις καὶ παραμορφώσεις, εἰς ἃς ὁ μεταφραστὴς ὑπέπεσε, σκοτει-
νὴν καθιστώσας καὶ δύσληπτον τὴν ἔνοιαν τοῦ Συγγραφέως, προ-
εθέμην νὰ πράσχω, κατὰ τὸ ἐνόν μοι, τελειοτέρην καὶ Ἑλληνικω-
τέραν, πλουτίσας ταύτην διὰ τε τοῦ φιλολογικοῦ βίου τοῦ Συγγρα-
φέως καὶ πολλῶν ἄλλων σημειώσεων.

Ὅθεν προσφέρων ταύτην Ἵμῖν, ἀφ' οὗ τοσοῦτω εὐμενοῦς δεξιώ-
σεως ἠξιώσατε τὰ ἐν τῷ πρόσθεν ὑπ' ἐμοῦ φιλοπονηθέντα, τε-
κμήριον ὀλοτελοῦς ἀφροσιώσεως, ἐλπίζω ὅτι θέλετε κρίνει ἐπιεικῶς
περὶ ἐμοῦ.

Ἐρωσθε

N. Σ. Ζερβός.

Ἐγραφον ἐν Κερκύρα, τῇ 4 Αὐγούστου 1871.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΒΙΟΥ
ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.

«On doit des égards aux vivants
von ne doit aux morts que la vérité».
(Voltaire).

Οὐδείς μᾶλλον ἡμῶν συναισθάνεται ὅπως δυσχερές ἐστὶ τὸ συγγράψαι τὸν φιλολογικὸν βίον περιωνύμου ἀνδρὸς, καὶ τοιούτου μάλιστα, οἷος ὁ προκείμενος· ἀνὴρ, ὃς διὰ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα αὐτοῦ προτερήματα ἐκρίθη ἐφάμιλλος τῶν μεγάλων αὐτοῦ συμπολιτῶν τῶν Θεοτοκῶν, τῶν Βουλγάρων, καὶ οὐ κατώτερος τῶν συγχρόνων αὐτοῦ Οἰκονόμου, Κοραΐ, Ἀσωπίου, Φιλητᾶ, Οἰκονομίδου, κ.τ.λ.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀναγκαῖόν ἐστι νὰ προτάξωμεν τῆς μεταφράσεως ταύτης, ἣν προτεπαθήσαμεν ὡς οἶόν τε ἐντελεστέραν νὰ καταστήσωμεν, πληροφορίας τινὰς περὶ τοῦ Συγγραφέως, θέλωμεν ἐπιχειρήσει συντόμως νὰ ἐκθέσωμεν τὸν φιλολογικὸν αὐτοῦ βίον, ἐξισορῶντες ὅσα ὁ ἀνὴρ ἐξέδοτο κατὰ καιροὺς συγγράμματα, ἅτινα, ὡς ἀπὸ τινος καταγινόμενοι εἰς τὰς φιλολογικὰς μελέτας, ἅπαντα σχεδὸν ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ διεξέλθωμεν.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΠΑΡΟΙΚΙΑΣ

Ἀνδρέας ὁ Μουσταξίδης ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα, ἐξ ἐπιφανῶν γο-
τρῶν, τῆς 1785. ἠ. μ. ἀνοικταρίου τῷ 1785. ὡ. ἔτει. Μόλις τὸ δέκατον καὶ
πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἄγων, μετέβη εἰς τὴν ὁμορον Ἴτα-

λίαν, ἥς ἐν τε τοῖς Γυμνασίοις, καὶ τοῖς Πανεπιστημίοις μετὰ θαυμασίας ἀγχινοίας καὶ ἐπιδόσεως διανύσας τῶν τε προκαταρκτικῶν καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν μελετῶν τὸ σάδιον, ἀνηγορεύθη νομοδιδάκτωρ τῷ 1805 ἔτει.

Ἡ περὶ τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν ἰδίως ἐπίδοσις αὐτοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον εἴλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν τότε ἀκμαζόντων διασήμεων ἀνδρῶν, ὥστε δημοφώνως ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου τῆς Φλωρεντίας ἀνεδείχθη μέλος τῆς τε Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας καὶ τῆς Ἀκαδημίας.

Ἄλλ' ἐν Ἰταλίᾳ διατρίβων ὁ ἐνδοξος οὗτος ἀνὴρ, ἐνθερμος τῶν πατρίων ζηλωτῆς, κατετρίχετο ὑπὸ τῶν ἀλγεινῶν περιπετειῶν τῆς Πατρίδος, ἐφ' ἧς τότε ἐπεπόλαζεν ἡ δουλεία καὶ ἡ ἀμάθεια, διὸ ἐπανακάμψας εἰς Κέρκυραν ἤρξατο νὰ διαχέῃ τὰς φωτοβόλους ἀκτῖνας τῆς πεφωτισμένης αὐτοῦ διανοίας, ἀφιλοκερδῶς διδάσκων τὴν νεολαίαν τὴν φιλολογίαν ἐν τῷ Λυκείῳ, ὅτε καὶ ἱστορικὰς τινας περὶ τῆς Πατρίδος αὐτοῦ εἰδήσεις, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: **Notizie per servire alla Storia Corcirese dai tempi eroici fino al secolo XII** ἐδημοσίευσεν. Τὸ δοκίμιον τοῦτο τοσαύτην ἐνεποίησεν τὴν ἐντύπωσιν πρὸς ἅπαντας τοὺς ἑαυτοῦ συμπολίτας, ὥστε μετ' οὐ πολὺ ἡ Γερουσία τῆς Ἰονίου Πολιτείας ἀνηγόρευσε τὸν ἀνδρα ἱστοριογράφον τῆς Ἐπτανήσου, πολλοὺς ἀποδοῦσα αὐτῷ ἐπαίνους διὰ τε τὸν περὶ τὰ πάτρια διάπυρον ζῆλον καὶ τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἰκανότητα. Ἀφ' οὗ δὲ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ὑπέκυψαν εἰς τὸ σκῆπτρον τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γαλλίας Ναπολέοντος Α'. ὁ Μουστοξύδης καὶ αὐθις εἰς Ἰταλίαν κατέρχεται, ἐντεῦθεν δὲ εἰς Παρισίους καὶ ἐκ νέου εἰς Μεδιόλλανα, ἔνθα τῷ 1812—1814 ἔτει ἐξέδωκε δύο τόμους τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ μελετῶν ὑπὸ τὸν τίτλον: «**Illustrazioni Corciresi**», πρὸς δὲ καὶ τὸν περὶ ἀντιδόσεως λόγον, μετ' ἄλλων, τοῦ Ἰσωκράτους· περὶ τὸν χρόνον δὲ τούτων διωρίσθη ἐπίτιμον μέλος τῆς ἐν Παρισίοις Αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας, ἧς προήδρευεν ὁ Ναπολέων, τῆς τοῦ Βερολίνου, τοῦ Μονάχου, τοῦ Ταυρίνου (Τουρίνου) καὶ τῆς ἐν Οὐίλνι' ἐπετρέπη δ' αὐτῷ παρὰ τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως ἡ διερεύνησις τῆς μεταξὺ Ἐνετίας καὶ τῆς ἄλλης Εὐρώπης ἀλληλογραφίας, ἐν ᾗ πλείστα ὄσα ἀνεῖρε πολῦτιμα κειμήλια

εἰς τε τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν Ἰταλικὴν φιλολογίαν καὶ ἱστορίαν ἀνήκοντα.

Ἐν ἔτει 1814 ἐπισκέσθη ἐν Παρισίοις τὸν συμπολίτην καὶ προσφιλέστατον αὐτῷ Κόμ. Ἰωάννην τὸν Καποδίστριαν, ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἰταλίαν ἐτιμήθη παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας διὰ τοῦ παρσήμεου τοῦ Ἁγίου Βλαδμηῆρου, εἶτα περιήλθε τὴν Γερμανίαν καὶ Σαξωνίαν, ἔνθα μετ' ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας ἀνεδίφισε τὴν πλουσίαν τοῦ Κόμ. Σχυλλεμβουργίου (κατ' ἄλλους Σουλεμβουργίου) βιβλιοθήκην, τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου δε, στρατηγὸς τυγχάνων κατὰ τὴν ἐπὶ Ἐνετοκρατίας γενομένην ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν, ἡμίνατο γενναίως τὰ ἱστορικὰ τῆς Κερκύρας ὀχυρώματα καὶ οὕτινος ὁ ἀνδρὶὰς πρὸς τιμὴν σώζεται νῦν (διότι τὸ πρῶτον ἔκειτο ἐντὸς τοῦ π. Φρουρίου) πρὸ τῆς πύλης τοῦ παλαιοῦ Φρουρίου, ἐξ ὧν πολλὰ καὶ πολῦτιμα ἔγγραφα ἐδυνήθη ν' ἀνεύρη, ἄλλοτε εἰς τ' Ἀρχεῖα τῆς Νήσου ταύτης ἀνήκοντα καὶ παραληφθέντα παρὰ τοῦ Σχυλλεμβουργίου κατὰ τὴν ἀξιοσημείωτον ἐποχὴν τῆς πολιορκίας ἐκείνης· τούτων ὁ Κερκυραῖος φιλόλογος ἔνια μὲν δλοκλήρως ἀντέγραψε, ἔνια δὲ περιληπτικῶς διεκράτησεν, ὅπως ἐν δέοντι καλῶν τὰ ἱστορικὰ αὐτοῦ συγγράμματα.

Περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Πέτρος Stamovich ἀφιεροῖ τῷ Μουστοξύδῃ ποίημά τι ¹⁾, ὁ δὲ Ἰωάννης Λεοπάρδης τὸ πόνημα αὐτοῦ

1) Dedicata de' versi del Canonico Pietro Stamovich. Venezia.

Al Nobile e Chiarissimo Signore Andrea Mustoxidi Corcirese, Cav. e di S. Vladimiro di Russia. Istoriografo delle Isole Ionie. Membro corrispondente del R. Istituto di Francia, e delle R. Accademie di Berlino, Monaco etc.

Ma voi egualmente amabile sacerdote delle Muse, che grave ministro di Pallade, voi cui scritti han meritato onori distinti della Repubblica letteraria e da un Monarca magnanimo, voi pur sapete di me ehe il buon gusto non ammetti mediocrità.

Questa riflessione giustificata ripugnanza, quando il desiderio di far conoscere la stima che per voi nutro, mi ha indotto a seguire le insinuazioni e dare alla luce alcuni dei miei versi che aveva destinati perpetuamente alle tenebre. Così facendo, non ho avuto altra mira che formare una memoria se non perenne, almen sincera del vostro soggiorno a questa parte, della considerazione che vi deggio e dell' amicizia che vi professo.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΠΕΘΥΡΙΟΥ

ἐπιγραφόμενον «Saggio sopra gli errori popolari degli antichi²⁾».

Ἀφ' οὗ περιηγήθη τὰς ἐπισημοτέρας πρωτευούσας τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης, καὶ ὡς ἀκάματος μέλισσα ὁ κλεινὸς τῶν Κερκυραίων γόνος συνήγαγε τὸ ἡμελημένον τῆς πατρίου σοφίας ἄνθος, ἐπελάβετο μοναδικοῦ καὶ λαμπροτάτου ἀρχαιολογικοῦ πονήματος, περὶ τῶν τεσσάρων ἐκείνων Ἑλληνικῶν ἵππων, τῶν ἐκ νέου κοσμούντων τῆς Ἐνετίας τὴν Μητρόπολιν: «Ὁ Ἅγιος Μάρκος».

Ἡ ἐπιστολιμαία αὕτη διατριβὴ ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Ἄββᾶ Ἰάκωβον Μορέλλην³⁾ Σύμβουλον τῆς Αὐτοῦ Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Αὐ-

2) Dedicata di Giacomo Leopardi, del Saggio sopra gli errori popolari degli Antichi, (opera postuma) pubblicata nel volume quarto delle due opere in Firenze.

Al Chiarissimo A Mustoxidi. G. Leopardi.

Ἀρετῆ τε καὶ δόξῃ χαίρειν.

Io vo in estasi quando leggo gli scritti dei vostri cari Greci, e ardisco dirlo, non cedo che a voi nel vivo trasporto per quegli incontanti alberghi delle Muse, degnissime di essere dispreziate da chi non può conoscerli. Io non parlerò delle vostri lodi. Voi potreste rispondermi con Ulisse:

«Μὴ τ' ἄρ' με μάλ' αἶνεε, μὴ τέτι νεῖκεε

«Εἰδόσε γὰρ τοι ταῦτα μετ' Ἀργείους ἀγορεύεε».

Il dono che vi offro, è molto piccolo: non dirlo che sia reso grande del cuore con cui ve l'offro, poichè è piccolo dono anche il cuore di un uomo da nulla: ma solo che può renderlo grande il cuor vostro.

Se voi lo accetterete con benevolenza, sembrerà largo il donativo, e certo carissimo ne sarà il compesamento. Ἰγίαινε, ὅπως καὶ Θεῶν, καὶ σοι, καὶ Παιδείας, καὶ δόξῃ, καὶ Ἑλλάδι, καὶ Πατρίδι, καὶ φίλοις αἰεὶ διασώθῃς.

3) Ἰάκωβος Μορέλλης, εἷς τῶν διαπρεπεστέρων βιβλιοθηκῶν τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐγεννήθη ἐν Ἐνετίᾳ τῇ 14 Ἀπριλίου 1743 ἐκ πτωχῶν γονέων, μὴ δυναθέντων νὰ δώσωσιν αὐτῷ τὴν ἀπαιτουμένην ἀνατροφήν. Ἐνδουθεῖς τὸ ἐκκλησιαστικὸν σχῆμα ἀνεπλήρωσε τὴν ἑλλησπιν ταύτην διὰ τῆς ἰδιαίτερας μελέτης, ὡστε ἐν βραχεῖ ὑπερέβη κατὰ τὴν σοφίαν ἅπαντας τοὺς συγχρόνους Ἰταλοῦς ἐξηκολούθησε τὰς ἐαυτοῦ σπουδὰς ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ζακιάνη, ἀλλ' ὀρεγόμενος ἀέτποτε εὐρυτέρας παιδείας διεξῆλθε πᾶσας σχεδὸν τὰς ἄλλας τῆς πατρίδος του βιβλιοθήκας, ἐν τῇ ἐπιτεράτη ἢ ἀναδιάρτησι. Τὸ ἀνεξάρτητον τοῦ χαρακτῆρος τὸν ἀπέτρεψε πολλῶν ἐποφελῶν προστάσεων γενομένων αὐτῷ παρὰ τε τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄλλων πλουσίων τῆς Ἐνετίας βιβλιολόγων, ἐξακολούθησας οὕτω βίον ἀπλοῦ Ἄββᾶ. Συνήψε φιλίαν μετὰ τοῦ Πατριτικοῦ Φοροεπίτη, οὗ ἐκ τῆς πλουσίας χειρογράφων συλλογῆς ἐδημοσίευσε κατάλογον ὑπὸ τὸν τίτλον:

στρίας, ἱπόπτην τοῦ Σιδηροῦ Στέμματος¹⁾, βασιλικὸν βιβλιοφύλακκα κ.τ.λ., ἀφ' οὗ καὶ πρὶν τοῦ ἡμετέρου Μουστοξίδου, πολλοὶ περὶ τούτου σοφοὶ τῆς Εὐρώπης, διέλαβον, τοσοῦτον πεφωτισμένως, μετ' ἀμιμήτου κρίσεως καὶ ἀδιαφιλονεικῆτως⁵⁾ ἐγράφη παρὰ τοῦ πατριάρχου τῶν ποτε καθ' ἡμᾶς φιλολόγων, ὡστ' ἐθαυμάσθη παρ' ὄλων τῶν σοφῶν τῆς ἐποχῆς. Τῆς διατριβῆς ταύτης, θεωρηθείσης ὑπὸ τῶν σοφῶν ὡς τὸ σπουδαιότερον τῶν πονημάτων τοῦ

«Biblioteca manscritta del Bali T. G. Forsetti». Ἐγράφη πρὸς τούτους καὶ τὸ «Dissertazione Storica intorno alla pubblica Libreria di S. Marco».

Τῷ 1776 ἐδημοσίευσε κατάλογον τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Νόρνη περιεχομένων Ἑλλ. χειρογράφων, καὶ βραδύτερον ἕτερον κατάλογον τῶν ἐν τῇ αὐτῇ βιβλιοθήκῃ περιεχομένων Ἰταλικῶν χειρογράφων. Ἡ ὑπόληψις αὐτοῦ, ὡς βιβλιογράφου, πύξισε γενομένου βιβλιοφύλακος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἁγίου Μάρκου, ὑπουργήματος ὑπερ λαδῶν διετήρησε μέχρι θανάτου αὐτοῦ συμβάντος τῇ 5 Μαΐου 1819.

Τῷ 1795 ἀνεκάλυψε καὶ ἐδημοσίευσε σημαντικὸν ἀπόσπασμα τοῦ 53 βιβλίου τοῦ Διόσκου Κασσίου.

Τὸ ἔργον ὑπερ εἰδείξε τὴν ἐκτεταμένην παιδείαν του καὶ τὴν κριτικὴν οὐξύτητα εἶνε τὸ: «Bibliotheca manscripta Graeca et Latina», οὗ εἰς μόνος τόμος ἐξεδόθη.

Τὸ τελευταῖον αὐτοῦ πόνημα ὑπῆρξε: «Epistolae septem variae eruditionis». (Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ).

4) ὅτε ὁ Δουξ τοῦ Τορινίου Ἀζιλιούφρος ἐνυμφεύθη τὴν Βασιλίδαν τῶν Λομβαρδῶν Θεοδωλίνδαν τοῦνομα (891), αὕτη τῷ ἰδωρῆσατο τὸ Στέμμα ἐκεῖνο ὅπερ ἐμέλλε νὰ κραταετῆ τοσοῦτον περίφημον εἰς πᾶ χρονικὰ τῆς ἱστορίας τῆς Ἰταλίας.

Τὸ Στέμμα τοῦτο συνίσταται ἐξ εὐρείας ταινίας πλάτους τεσσάρων περίπου δακτύλων, κεκοσμημένης ὑπὸ πολυτίμων λίθων, ἔχει δὲ σχῆμα ἀρχαίου διαδήματος, περιβαλλόμενον ἐνδοθεν ὑπὸ σιδηρᾶς ταινίας. Παραλείποντες ἐνταῦθα μυθῶν τινὰ περὶ τούτου ἀφήγησιν, λέγομεν μόνον ὅτι ἀπὸ τῆς βασιλείας τῆς Θεοδωλίνδας καὶ ἐπὶ τῆς Αὐστριακῆς κυριαρχίας τὸ Στέμμα τοῦτο διατρεῖτο πάντοτε ἐν τῷ θησαυρῷ Μόνζα. Ἐντεῦθεν τῷ 774 ἔπει Κάρλος ὁ Μέγας ἔλαβεν αὐτὸ ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἀδριανοῦ τοῦ Α'. Τῷ 1452 ἔπει μετνηχθῆναι εἰς Ῥώμην διὰ τὴν στέψιν Φριδερίκου τοῦ Α'. καὶ κατὰ τὸ 1530 εἰς Βολωνίαν διὰ τὴν στέψιν Καρόλου τοῦ Ε'. Τῇ 26 Μαΐου τοῦ 1803 ἔτους, Ναπολεὼν ὁ Α'. συνήνασε μετὰ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Στέμματος. Τέλος κατὰ τὴν ἐπ' ἐσχάτων γενομένην εἰρήνην μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας, παραχωρηθείσης τῇ Ἰταλίᾳ τῆς Ἐνετίας, τὸ Στέμμα τοῦτο ἐνεχειρίσθη ἐπίσημως τῷ Βίκατωρ Ἐμμανουὴλ ὑπὸ τοῦ Στρατηγῶν Μεναδρέα.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΜΟΡΕΛΛΗΣ
 ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΤΑΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
 ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΔΙ' ΕΝΕΤΙΑΝ
 Τοῦ Στέμματος τοῦτο καὶ ὁ διάσημος ἱστοριογράφος Φριδερίκος ὁ Hurter ἐν βίῳ Πάπας Ἰννοκεντίου τοῦ Ι' καὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, διὰ τῶν δε: Andrea Mustoxidi Greco di Carpi ἔχει provato in modo incontrastabile l'origine Greca di questi cavalli nello scritto: «Sui quattro cavalli della Basilica di S. Marco in Venezia (T. 1. Not. 499. p. 310).

Μουστοξύδου⁶⁾ διά τε τὴν ὀρθόνοιαν καὶ τὴν ὀξεῖαν κρίσιν μεθ' ὧν ἐγγράφη, ἐπιχειροῦμεν ἡμεῖς τὴν εἰς τὴν πάτριον φωνὴν μεθερμῆ-νευσιν, αὕτη δὲ, οἱ βίοι Ἀνακρέοντος⁷⁾ καὶ Αἰσχύλου καὶ τινὰ ἄλ-

6) Dell' Abate Giuseppe Maria Pajati. Venezia.

. . . , e la lettera del Mustoxidi sui quattro cavalli, che mi è andata a sangue . . .

7) Ὁ ἀπαράμιλλος οὗτος βίος τοῦ Ἀνακρέοντος ἐγγράφη πρὸ 49 περίπου ἑτῶν ὑπὸ τοῦ Πρυτάνεως τῶν παρ' ἡμῖν φιλολόγων, Ἀνδρέου τοῦ Μουστοξύδου, ὅστις ἀπὸ νεαρᾶς ἔτι ἡλικίας πᾶσαν καταβάλλων σπουδὴν ὑπὲρ τῆς εὐκλείας τοῦ Ἑλληνικῶ ὀνόματος, καὶ τὸ ἡμέτερον γένος ἐτίμησε, καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν φιλολογίαν τῶν Ἰταλῶν ἐπλούτισε διὰ πολυεθῶν καὶ ἀξιολόγων ἔργων, ἐν οἷς ἴσιν οὐκ εὐκαταφρόνητον κατέχουσιν αἱ ἐν τῷ Ἑλληνομνήμονι καὶ ἀλλαγῶ βιογραφίαι.

Τὸ μικρὸν ἀλλὰ σοφώτατον τοῦτο πόνημα τοῦ ἡμετέρου συμπολίτου, ἄγνωστον ἦδη τοῖς πλείστοις τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων φιλολόγων, ἐνεκεν βεβαίως καὶ τῆς σπάνεως, εἰς ἣν ὡσεπιτοπολὸν περιπίπτουσι τὰ τοιαῦτα σπουδαῖα συγγράμματα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν περὶ τὴν Ἰταλικὴν ἀμεριμνησίαν τῆς παρουσίας γενεᾶς, ἀναγκαῖον ἐνομίσασμεν νὰ μεταφράσωμεν, λέγει ὁ Κοριναῖος, ἵνα καὶ ὑπὸ τῶν ἁμογεθῶν δεστώτος ἐκτιμηθῆ ἔργον πρὸς ὃ οἱ Ἰταλοὶ οὕτε ἐπαίνων ἀφειδίεις ἐγένοντο, οὔτε ἐκδόσεων. Καὶ παραλείπομεν μὲν χάριν βραχυλογίας τῶν τε ἐπικνελημένων τούτων ἐκδόσεων τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν ἐπαίνων τὴν ἀντιγραφὴν, ὧν εἰς καὶ ὁ τοῦ Τομαζαίου ἀναγκαῖον ἡμῶς νὰ παρα-θέσωμεν ἐνταῦθα τὴν ἐπίκρισιν ἀνδρὸς λογίου καὶ ἐνθέρμου κληρωτοῦ τῆς πατρῴου δόξης.

Ὁ Καθηγ. Αἰμίλιος Τυπάλδος, ὁ Κεφαλλῆν, ἐν τινι σημειώσει τῆς πρὸς τὸν Μουστοξύδην ἀφιερωθείσης Ἰταλικῆς μεταγλωττίσεως τοῦ Σχολίου (Istoria della Letteratura Greca. T. II. L. I. p. 217), συμπληρῶν τὰ ὑπὸ τοῦ Πρώτου φιλολόγου λεγόμενα περὶ τοῦ Ἀνακρέοντος, ὧδε πῶς ἀποφαίνεται καὶ περὶ τῆς ἀνα χειρὰς βιβλιοθήκης.

«Ὁ Ἀθήναιος, λέγει Χαμαϊεὺς ὁ Ποντικὸς, ἐγραψεν τὸν βίον τοῦ Ἀνακρέοντος, εἴ-τε ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀρπαγέντος, ἢ ὑπὸ τῆς λήθης καὶ τοῦ κοινοῦ τοῦ βιβλιοθήκης, τινὸς καλυπτομένου. Ἡ ἀπόλεια ἡμῶς αὕτη, εἰ καὶ βαρυτάτη, ἦτον ἐπισοσθητὴ καθίσταται μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μουστοξύδου συγγραφεῖσαν βιβλιογραφίαν.

Πολλοὶ τῶν νεωτέρων, ὧν τὰ ὀνόματα παρατρέχοντες ἀναφέρομεν τὸν Λογέπετρον καὶ τὸν Διασίερην, τοσοῦτον περὶ τοῦ Ἀνακρέοντος ἠσχολήθησαν ὥστε οὐδὲν κατὰ τὸ φαι-νόμενον περιπλεῶν ἐλείπετο. Ἀλλ' ἔλθων εἰς τὸ μέσον ὁ Μουστοξύδης, καὶ ὑπὸ τῆς ἀγ-χινείας αὐτοῦ καὶ τῆς πολυμαθείας καθοδηγούμενος, κατέδειξεν εἰς ἃ ὑπέπεσαν πολυε-δῆ ἀτοπήματα οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ εὐφραστάτας μὲν παρατηρήσεις ἐπένεγκεν εἰς τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα κεφάλαια τοῦ βίου τοῦ Ἀνακρέοντος, τὰ δ' ἐπιχειρήματά του ἐνέ-σχυσε τῇ αὐθεντίᾳ τῶν διασημοτέρων συγγραφέων μετὰ σαφῆς καὶ ἐπισημῆς ἐκλέ-ξας πανθ' ὅσα περὶ τοῦ μελωδοῦ τούτου ἐγράφησαν, ἐχώρισε τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τοῦ ψεύ-δους, προσέθηκεν ἕτι ἄλλοι παρέλιπον, καὶ ἐκάλλυνεν ἐνίκαυτὴν τὴν ἀπληροῦν τοῦ δι-ἐλευκτῶν παρεκδόσεων πρὸς πλείονα ἀείποτε τοῦ ἀντικειμένου διαφώτισιν, οὐδ' ἐπιλή-σμων ἐγένετο τοῦ ἀποκαλύψαι ἐν εὐθέτω χρόνῳ τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα εὐσέβειάν του,

λα δοκίμια ἐδημοσιεύθησαν ἐν Μεδιολλάνοις τῷ 1821 ἔτει, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: Prose varie del Cavaliere A. Mustoxidi con aggiunte d'alcuni versi».

Περὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἀφιστοῦ αὐτῶ ὁ Β. Σοντσίνης ἰδίαν με-τάφρασιν τῶν κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν⁸⁾.

Μικρὸν ὕστερον ἐδημοσίευσεν σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «Exposé des faits qui ont précédé et suivi la cession de Parga», καὶ περιέχον τὰς ἀξιοδακρύτους σκηνὰς τῆς διαδραματισθείσης ἐκείνης πόλεως· περὶ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἔλαβε παρὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας τὸ παράσημον τοῦ τάγματος τῶν Ἀγίων Μιχαὴλ καὶ Γε-ωργίου.

Διατρίβων ὁ Μουστοξύδης ἐν τῷ Λομβαρδοβενετικῷ Βασιλείῳ με-τῆνεγκεν εἰς τὴν Ἰταλικὴν τὸ πόνημα τοῦ Ἑλληνος Ἱστορικοῦ Ἡρο-δότου⁹⁾, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἤδυνήθη νὰ περαιώσῃ τὸ ἔργον, ἀφείς

«pro qua, λέγει ὁ Τούλλιος, quis bonus dubitet mortem oppetere, si ei sit profu- turus?»

! Τί δ' εἶπομεν περὶ τοῦ ὕφους, δι' οὗ ὁ Μουστοξύδης ἐνέδυσεν τὰς ἰδέας του; Φαίνε-ται ὅτι αἱ Χάριτες, ἐξόριστοι ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἀπὸ τῆς Ἑλλης. Χώρας, ἐκάθισαν ἐ-πί τοῦ καλάμου τοῦ Συγγραφέως τούτου, ὅστις, εἰ καὶ ξένος, εἰς τὸ ὠραιότατον τῶν Ἰταλῶν ἰδιῶμα, οὐχ ἤττον ἐγραψεν Ἰταλικῶτατα.

8) Dedicata di Virginio Soncini della sua traduzione di Paolo e Virginia.

Al Cav. A. Mustoxidi. Milano.

Ὁ Βιργίνιος Σοντσίνης μεταφράσας εἰς τὴν Ἰταλικὴν τὸ ὑπὸ τοῦ Bernardin de Saint-Pierre συντεθὲν ἔζωγον μυθιστόρημα, περὶ τῶν κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν συμβάντων, ἀφιστοῦ τὴν μετάφρασιν τῷ Α. Μουστοξύδῃ, ὧδε πῶς λέγων:

. . . . Io conclusi che un tal romanzo non poteva essere rac- comandato a niuno più convengono che a voi, giacchè in nessuna persona io vidi mai tanta semplicità di costumi, tanta non curanza delle ricchezze e del pasto e tanto amor di Patria, quanto ne veggio in voi, onde mi sarà dolce sempre ed onorevole di dirmi. Vostro etc.

9) Dal tomo X. Viaggio di Anacurso. Traduzione Italiana. Verona.

Veggasi l' Erodoto ed illustrato dal Cav e Andrea Mustoxidi Corcirese (T. I. p. 231), traduzione sommamente pregiata per l' esatta interpretazione del testo e per le dottissime ed utilissime note. Ci duole di non poter farne qui che un sommario cenno, chè troppo lungo sarebbe l' annoverare i meriti dell' **ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΤΙΣΙΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΙΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΙΚΟΙΣ** per questa e per altre più sue eccellenti οπε- ροῦσας ἀριστοτέλει, non che alla sua nazione per la profonda dottura e finissima critica e per le eminenti virtù morali che lo distinguono.

150 Ic.

G. Pajati

W. Pajati

W. Pajati

μετὰ θάνατον ἀνεκδότους τὰς εἰς τὸ 9.ον βιβλίον ὑπαγομένης σημειώσεις, καὶ τὰς δύο χρονολογικὰς τοῦ Συγγραφέως διατριβάς.

Ἄλλ' ἤδη ἐλευθερίας ἡμέραι ἀνέτελλον ἐπὶ τῆς ταλαίνης Ἑλλάδος, ἐκρηγαίσης τῆς ἡρωϊκωτάτης τοῦ 1821 ἐπαναστάσεως, ἣν ὁ Μουστοξύδης, ὡσεὶ μελίφθογγος ἀηδὼν, ὑπὸ τοῦ διακλασθέντος τῆς Πατρίδος φλεγόμενος ἔρωτος, ἐξύμνει δι' ὠραίων Ἰταλικῶν στίχων ¹⁰⁾, πληροφορῶν συνάμα τὴν κραταιὰν Εὐρώπην περὶ τῶν κατὰ θάλασσαν κυρίως ἡρωϊσμῶν τῶν ἡμετέρων, διὰ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένου Γαλλιστὶ περιοδικοῦ συγγράμματος «Précis des opérations de la flotte Greque durant la révolution de 1821—1822.

Περὶ τὸν χρόνον τοῦτον Σ. ὁ Πετρετίνης, Κερκυραῖος τὴν Πατρίδα, ἀφιερῶν αὐτῷ ἰδίαν μετάφρασιν τοῦ ὑπὸ Ἰουλιανοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος συγγραφέντος συγγράμματος ¹¹⁾.

10) Περὶ τῶν στίχων τούτων τὸ ἐν Ἰταλίᾳ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν σύγγραμμα «Mélissas» ἰδοὺ πῶς κρίνει:

Per le stesse nozze Arechinto, oltre Monti, altro favorito delle Muse, concittadino d' Omero e di Anacreonte, dettò bellissimi versi, co' quali egualmente ei piace d' ornare queste pagine. Sembrano essi ispirati più ancora dal cuore, che dal ingegno; e mentre è pur lieto e festivo il canto ma dolce melancolia spira da quei versi, per cui l' anima si sente soavemente commossa. Il santo amore di Patria, la rimembranza delle passate e delle presenti sue sventure, l' affetto filiale espresso coll' accento della passione sono questi gl' incanti, dei quali seppe giovarsi il Cv. A. Mustoxidi onde tessere il suo poema.

Saranno quei componimenti tenuti sempre in pregio, quai bellissimi fiori dell' Italiano Parnasso, e seguiranno durevolmente l' epoca di due illustri Imenei.

11) Opere scelte di Giuliano Imperatore, per la prima volta dal Greco volgarizzate da S. Petrettini Corcirese. Milano 1822.

Σπυρίδων ὁ Πετρετίνης Κερκυραῖος, μεταφράσας ἐν Μεσολλάνοις τὸ ὑπὸ Ἰουλιανοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος γραφὲν πόνημα, ἐπιθυμῶν ν' ἀνεύρη τινὰ ὅπως καθοδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἀκριβείαν τῆς μεταφράσεως, πρὸς τοῦτο παρίσταται αὐτῷ ὁ Μουστοξύδης, περὶ οὗ ἐν προοίμῳ, οὕτω ἀποκρίνεται:

Cercai per ciò, con salutar diffidenza delle mie forze, un giudice no' miei dubbi, e fu in me verecondia non ricercarlo che nella mia Patria medesima. Questo giudice, dotto non meno che cortese, io l' ebbi nel mio illustre amico, e concittadino il Sig.r Cav.e Andrea Mustoxidi. È egli, e si meritamente celebre, e così da tutti tenuto a buon diritto come un nazionale

Ἐγραψε πρὸς τοὺς ἄλλοις διὰ τὴν συλλογὴν τῶν Ἑλλήνων Ἱστορικῶν τοῦ Σονζονίου παράρτημά τι εἰς τὴν ἱστορίαν Ἡρακλείου τοῦ Ποντικοῦ, βραδύτερον δὲ διὰ ἡρωϊκοκωμικοῦ ποιήματος τὸν βίον τοῦ Αἰσώπου ¹²⁾ καὶ τινὰς ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης παρατηρήσεις ἐν τῇ τῆς Φλωρεντίας Ἀνθολογίᾳ.

Ἄλλ' ἄρά γε, μήπως καὶ αὐτοὶ οἱ πεπαιδευμένοι Ἴταλοὶ μεθ' ὧν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη διητᾶτο ἐν τε τοῖς Πανεπιστημίοις καὶ ταῖς Ἀκαδημίαις, δὲν ἀναφέρουσι τι περὶ Μουστοξύδου; Ἐκτὸς τῶν μνησθέντων καὶ ὁ Ἰωσήφ Cecchio διαλαμβάνων περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Μόντη γενομένης μεταφράσεως τῶν ποιημάτων τοῦ Ὁμήρου, ἀποδίδει τῷ Μουστοξύδῃ σχεδὸν τὴν ἀρίστην τοῦ ἔργου ἔκθασιν ¹³⁾ καὶ ἀλλαχοῦ αὐτὸς ὁ Μόντης μεγάλως τὸν Μουστοξύδην ἐπαινεῖ διὰ τὴν ἐρμηνείαν ἣν τῷ δίδει διαφορῶν λέξεων ¹⁴⁾.

ornamento de' Greci che la modestia che ci proibisce la jatanza delle cose proprie, obbliga me ora a solamente accenarlo.

Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτός.

Tuttavia il mio illustre amico Cav.e A. Mustoxidi mi fa osservare che questa è una frase Omerica che va conservarla, ed io mi pregio di consentire al suo avviso.

12) Τὸν Αἰσώπειον τοῦτον βίον μετένευγεν εἰς τὴν ἡμετέραν καθομιλημένην ἰωάννης ὁ Βερβοτιζιώτης Κερκυραῖος, περὶ οὗ ἄδὲ πῶς γράφει ὁ Ταργεσταῖος Παρατηρητής. Οἰσσηνὸς Τριεστίνου. Μαρτίου, 4 Ἀγосто 1837.

Βιογραφία. Vita di Esopo scritta da A. Mustoxidi e volgarizzata in Greco da Giovanni Verviziotti Corcirese.

, se l' egregio e valentissimo Sig.r G. Verviziotti Corcirese non concepiva il nobile divisamento di dare elegantemente tradotto nella Greca lingua un lavoro in cui con parca, ma pellegrina scelta di erudizione sta raccolto quanto di più certificato abbiamo intorno ad Esopo dai vari scrittori del tempo antico.

13) Giuseppe Cecchio. Vita di Ugo Foscolo Lugano.

Διαλαμβάνων περὶ τῆς παρὰ τοῦ ἐξόχου Ἰταλοῦ Μόντη γενομένης τῶν τοῦ Ὁμήρου ποιημάτων μεταφράσεως, ἥτις καὶ ἡ καλλίστη τυγχάνει, καθ' ἡμᾶς, ἀπασιῶν. Ὡδέ πῶς ὁ

Monti quando continuò a tradurre Omero poco o nulla sapeva di Greco, e se non fossero le tante traduzioni Latine e Francesi che abbiamo, e l' ajuto che ricevetti da Mustoxidi.

14) Satire di A. Persio Flacco. Traduzione di V. Monti.

Ὁ Βικέντιος Μόντης, εἰς τῶν προσφιλεστέρων τοῦ Α. Μουστοξύδου καὶ ἐπισημοτέρων

Ἐν ἔτει 1829 προσκληθεὶς παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Κυβερνήτου Κόμ. Γ. Καποδιστρίου, μετέβη εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα, ἔνθα ἀνέλαβε τὴν διοργάνωσιν τῶν ἐν Αἰγίνῃ δημοσίων ἐκπαιδευτηρίων, πρὸς δὲ καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος «Ἡ Αἰγίναϊα», καὶ τῆς ἐφημερίδος «Ὁ Ἕλλην. Ταχυδρόμος».

Ἄλλ' ἢ ἀποτρόπαιος τοῦ Κυβερνήτου δολοφονία ἠνάγκασε ἐκόντα ἄκοντα τὸν Μουστοξύδη ν' ἀπέλθῃ τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὴ καὶ μετὰ πολυχρόνιον ἀπουσίαν ἐπανεκάμφεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκείας Πατρίδος, τότε ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν προστασίαν διατελούσης.

Ἐλθὼν εἰς Κέρκυραν ἠσπάσθη ἐφ' ἱκανὰ ἔτη τὸν πολιτικὸν βίον, διαπρέψας ἀείποτε ὡς ἀνὴρ ἀκρου πατριωτισμοῦ καὶ πολιτικῆς ἰκανότητος, καὶ ἀναβὰς εἰς τὰ ὑψηλότερα τοῦ Κράτους ὑπουργήματα.

Διελθὼν καὶ τὸν βραχὺν τοῦτον πολιτικὸν βίον, ἐδόθη καὶ αὖθις εἰς τοὺς φιλολογικoὺς ἀγῶνας, ἐκδοὺς σὺν τοῖς ἄλλοις κατὰ τὰ ἔτη 1843—47 τὸν πολύτιμον Ἑλληνομνήμονα, ἐν ᾧ κατεχώριζε πολλοὺς θησαυροὺς τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, πρὶν δὲ τούτου ἔλαβε παρὰ τοῦ Ὀθωνος Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος τὸ χρυσοῦν τοῦ Σωτήρος παράσημον.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1845 ἔτους ἐπὶ τῶν εὐκλεῶν ἡμερῶν τοῦ ἐν Ἐπτανήσῳ Ἀρμοστεύοντος Σείτωνος ἀνηγορεύθη ἐκ δευτέρου ἱστοριογράφος ἐπίσημος τῆς Ἰονίου Πολιτείας, ἔκτοτε δὲ κατεγίνετο εἰς τὴν συλλογὴν τῶν τιμαλφῶν κειμηλίων τῆς Ἱστορίας τῆς Κερκύρας, ὡς χειρογράφων, ἐπιγραφῶν, νομισμάτων¹⁵⁾ καὶ ἄλλων ἀρχαιολογικῶν ἐγγράφων, ἐν διαφόροις τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης Ἀρχείοις, καὶ

συμμαθητῶν, ἐτοιμολογῶν ἢ μᾶλλον ἐρμηνεύων τὴν Λατ. λέξιν *expers* διὰ τῆς Ἑλλ. δ ε ὄ μ ε ν ο ς, ἀποδίδει τοῦτο τῷ Μουστοξύδῃ, τὰδε λέγον:

Questo ingegnoso sospetto non è mio, ma di uno fra molti e bravi studenti dell' Università di Pavia, il giovine A. Mustoxidi Corcirese, ch'io non solito di chiamare il mio Plutarco, perchè sin d'ora, questa nascente speranza de' buoni studi sa un po' di tutto, e il sa bene.

15) Ἡ πρώτη σύστασις Ἐ.Θ.Ν. Νομισματολ. συλλογῆς χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1829. Τὰ συλλεχθέντα τότε νομίσματα ἐιθέσαν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πολυμαθοῦς Α. Μουστοξύδου, δυστυχῶς ὅμως ἀγνοεῖται ἡ πῦξ καὶ ὅσα ἀρχαῖα νομίσματα συλλέξα, ἄχρησεν ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ.

ἰδίᾳ ἐν τοῖς τῆς Νεαπόλεως¹⁶⁾ καὶ Ἐνετίας ὑπαρχόντων, καὶ εἰς τὴν ἔκθεσιν αὐτῶν ἐν ἰδιαίτερω συγγράμματι ὑπερ ἤρχισεν ἀλλὰ δυστυχῶς κατέλιπεν ἡμιτελές, μόνον ἐκ πεντήκοντα περίπου τυπογραφικῶν φύλλων συγκείμενον, καὶ τιμώμενον ἀντὶ τῆς εὐτελοῦς τιμῆς Δραχμῶν 3.ῶν.

Περὶ τὴν δύσιν τοῦ βίου ὁ Μουστοξύδης ἀναδείκνυται τὸ τελευταῖον, Ἄρχων τῆς ἐν Ἐπτανήσῳ Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

Τέλος ἐτελεύτησε τὸ ζῆν ἐν Κερκύρᾳ τῇ 17.ῃ Ἰουλίου 1860¹⁷⁾,

16) Τὰ Ἀρχεῖα ταῦτα τῆς Νεαπόλεως περιεῖχον πλεῖσταῦσα χειρόγραφα εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Κερκύρας ἀντικείμενα, ἐξ ὧν πολλὰ ν' ἀντιγράψῃ ἠδύνατο ὁ Α. Μουστοξύδης, εἰ ἢ ἀναδίφησαι αὐτὸν ἦτο τοῖς πᾶσι περὶ τὴν Ἀρχαιολογίαν ἀσχολουμένοις προσίτη, ἀλλὰ πρὸς βλάβην ἡμῶν πάντα τὰ τῆς τῶν Ἀνδρηγαυῶν ἐποχῆς ἔγγραφα ἦσαν ἐπὶ τοῦ πρώην Βασιλέως τῆς Νεαπόλεως ἔγκλειστα, καὶ πρὸς οὐδένα οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπετο ἢ ἀναδίφησαι αὐτῶν, ὥστε πολλὰ σπουδαῖα τῶν χρόνων ἐκείνων γεγονότα ἐμείναν πάντῃ ἀγνωστα καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ΚΚ. Μουστοξύδην καὶ Λούντσον.

Ἄλλ' ἅμα ἐλευθερίας ἡμέραι ἀνέτειλον ἐπὶ τῆς ταλαίνης Ἰταλίας, καὶ ἀκώλυτον εἶρον τῶν Ἀρχείων τὴν εἴσοδον εἰ φιλόστορες, ἀμέσως μετέβη ἐκ Γερμανίας εἰς Νεάπολιν, ἀναλώμασι τῆς Πρωσικῆς Κυβερνήσεως, πρὸς ἐξέτασιν ὧν ἐλέγομεν ἐγγράφων, ἀνὴρ εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐμπειρὸς περὶ τε τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν καὶ ἐρμηνείαν, γνωστὸς εἰς τὸν Φιλολογικὸν κόσμον, ἔνεκεν πλείστου λόγου ἀξίων πονημάτων τὴν ἐν Ἑλλάδι Φραγγοκρατίαν διαλαμβαόντων καὶ εἰς διαφόρους γλώσσας μετανεχθέντων, ὁ Καθηγ. Κίρολος Ηορτὸς νῦν συντάσσει ἐν Γερμανίᾳ πλήρη περὶ τῆς ἐν Κερκύρᾳ τῶν Ἀνδρηγαυῶν δυναστείας πραγματεῖαν (τῇ βοηθείᾳ ἐνὸς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων νεωτέρων Κερκυραίων φιλόλογων) δι' ἧς μέλλει νέον φῶς καὶ ἐπιχύση ἐπὶ σκοτεινοτάτης τῆς ἡμετέρας ἱστορίας περιόδου.

17) Κατὰ προγενεστέρην ἐποχὴν ἄλλος τις Ἀνδρέας Μουστοξύδης εἶχε τελευτήσει τὸν βίον, πλείστοι δὲ ὑπέλαθον ὅτι οὗτος ἦτο ὁ ἡμέτερος, ἐν οἷς καὶ ὁ συντάκτης τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένης ἐφημερίδος «Ἡλιος» ἦς, πληροφορηθεὶς μικρὸν ὕστερον ὅτι ὁ Κερκυραῖος ἱστοριογράφος ζῆ, ᾗδὲ πως γράφει περὶ αὐτοῦ:

Ἐν Ἀθήναις «Ἡλιος».

Εὐχριστῶς ἐμάθομεν ὅτι ὁ Ἀνδρέας Μουστοξύδης φιλόλογος ἀριστος καὶ συγγραφεὺς πολλῶν βιβλίων ζῆ, ἄλλος δὲ τις Α. Μουστοξύδης ἐτελεύτησε.

Εἰς τὸν Ἀνδ. Μουστοξύδην, κλέος ὄντα οὐ μόνον τῆς Ἐπτανήσου ἀλλὲ καὶ τῆς Ἑλλάδος, ὀφείλει ἡ Ἑλλὰς καὶ τιμὴν καὶ περίθλαψιν. Ὁ πολυμαθέστατος Α. Μουστοξύδης ὑπέβη ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς δουλείας μετὰ τ.ῦ Ἀδαμαντίου Κοραῖ ἠ ἀπδῶν ἡ ἀγγέλουσα τὸ ἔαρ τῆς Ἑλληνικῆς καλλιγενεσίας. Προτρέπομεν τὸν Ἰπουργὸν τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως ἵνα ἐρμηνύσῃ τὰ κατὰ τὸν Α. Μουστοξύδην, καὶ τὸν σεβασμῶν γέροντα

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΝ
ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ

ἢ ὁ Μουστοξύδης ἐπιθυμῇ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἢ Ἑλλὶς προσκαλεσάτω τὸν Ἀνδρα. Τὸ Πανεπιστήμιον ἔξει τὸν ἀλθῆ Πρύτανιν ἐν τῇ Σχολῇ τῆς φιλολογικῆς. Ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ γίνῃ τῶν ἀπαταχοῦ σοφῶν Ἑλλήνων τὸ καταγώνιον.

ἐν μέσῳ γενικοῦ καὶ ἀπαραμυθῆτου πένθους, καταλιπὼν προσφιλέστατον μονογενῆ υἱὸν Μιχαὴλ τοῦνομα, προικισμένον δι' οὐκ ὀλίγων προτερημάτων καὶ μαθητεύσαντα ἤδη λίαν εὐδοκίμως ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ, παρέχοντα δὲ τὴν χρηστὴν ἐλπίδα, ὅτι θέλει δειχθῆ ἄξιος τοῦ κλέους τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, συμπληρῶν καὶ ἐκδίδων ὅσα τῷ ἐγκατέλιπεν ἀτελῆ ἀνεκτίμητα κειμήλια, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Πατρίδος.

Ἐπὶ τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ ὁ Πέτρος Βράϊλας Ἀρμένης, ἕτερος ἀγλαῆς βλαστός τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, ἀπήγγειλε, ἐντολῇ τῆς Κυβερνήσεως, περιεκτικώτατον καὶ κατανυκτικώτατον ἐπικηΐδιον.

Τοιοῦτος ἐν περιλήψει, ὃ φίλε ἀναγνώσα, ὁ φιλολογικὸς βίος τοῦ ἡμετέρου περιφανοῦς συμπολίτου Ἀνδρέου τοῦ Μουστοξύδου, ὃς πολλοὺς μὲν μετ' αὐτὸν εἶχεν, οὐδένα δὲ πρὸ αὐτοῦ κατὰ τὸν σοφὸν Βράϊλαν.

N. S. Z.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΑΒΒΑ

ΙΑΚΩΒΟΝ ΜΟΡΕΛΛΗΝ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΝ ΤΗΣ Α. Μ.

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ

ΠΗΠΟΤΗΝ ΤΟΥ ΣΙΑΔΗΡΟΥ ΣΤΕΜΜΑΤΟΣ

ΒΑΣΙΔΙΚΟΝ ΕΝ ΕΝΕΤΙΑ ΒΙΒΛΙΟΦΥΛΑΚΑ

ΚΤΛ. ΚΤΛ. ΚΤΛ.

Προσφιλέστατε καὶ ἀξιότιμε Κύριε.

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν τεσσάρων ἔππων τῶν ἐκ νέου τὴν κυρίαν πύλιν κοσμούντων τοῦ ἐν Ἐνέτιᾳ περιλάμπρου Ναοῦ, «Ὁ Ἅγιος Μάρκος», πολλὰ μὲν μετὰ τὰ ὑπὸ τῶν πάλαι ῥηθέντων καὶ ἔναγχος ἐπανελήφθησαν, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον οὐπω τὸ ἀντικείμενον προσηκόντως διεφωτίσθη, ὥστε ἔωλος ὄλωσ καὶ περιττὴ ν' ἀποβαίῃ πᾶσα περαιτέρω περὶ τούτου διάλεξις. Ὅθεν δὲν διατάζω καὶ γὰρ νὰ ἐκθέσω τινὰς περὶ τούτου δοξασίας μου, ἃς περ ἀφιερῶ ἱμῖν, τῷ ἀξιότιμῳ καὶ ἀκραιφνεῖ τῶν Μουσῶν θεράποντι, σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης τεκμήριον.

Πρὸ τριῶν ἑκατονταετηρίδων ἤδη ὁμολογεῖται ὑπὸ τινῶν μὲν, ὡς πιθανὴ εἰκασία, ὑπὸ τινῶν δὲ, ὡς ἀλήθεια ἀναμφίλογος, ὅτι οἱ περὶ ὧν πρόκειται ἔπποι ἐτοποθετήθησαν πρῶτον ἐπὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ τῷ Νέῳ ἰδρυθείσης ἀψίδος, δι' ἣν κατὰ τοῦ Τηριδάτου, τῆς Ἀρμενίας Ἡγεμόνος ἦρατο νίκην, καὶ ὅτι παρὰ Κωνσταντίνου μετηνεχθῆσαν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν ὁμώνυμον πόλιν. Τεκμαίρονται δὲ τοῦτο ἐκ νομισμᾶ των τινῶν, ἅτινα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΥΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν ὁμώνυμον πόλιν. Τεκμαίρονται δὲ τοῦτο ἐκ νομισμᾶ των τινῶν, ἅτινα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ

Αυτοκράτορος τούτου κοπέντα, φέρουσι εντετυπωμένην θριαμβευτικήν ἀψίδα μεθ' ἵππων, ἐν τῷ αὐτῷ βήματι καὶ τῇ στάσει, ἐν ᾗ καὶ οἱ ἡμέτεροι οὔτοι.

Ἄλλα πρῶτον, πόθεν δῆλον ὅτι οἱ ἐπὶ τοῦ νομίσματος εἰκονισμένοι τέσσαρες ἵπποι ἦσαν ἐξ ὀρειχάλκου; Τί τὸ ἐπέχον ἡμᾶς νὰ εἴπωμεν μετὰ τοῦ Ἑλλήνος ἐπιγραμματοποιοῦ ὅτι καὶ ἄρμα καὶ ἠνίοχος καὶ ἵπποι καὶ ζυγὸς καὶ ἠνίαὶ καὶ μᾶστιξ καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ νίκη ἦσαν ἐξ ἐναντίας ἐκ μαρμάρου; εἶτα τὸ βῆμα καὶ ἡ στάσις τῶν ἵππων τοσοῦτον ἄρα ἐξοχοί εἰσιν, ὥστε ἀδύνατος ἢ ἀποβαίνει ἡ παράστασις αὐτῶν παρὰ πλείονων τεχνητῶν, ἐπιμελῶν τῆς φύσεως μιμητῶν; Τὰ ἀρχαῖα ὀρειχάλκινα τεχνουργήματα μάλιστα οἱ πολῦτιμοι λίθοι καὶ τὰ τε Ἑλληνικὰ καὶ Ῥωμαϊκὰ νομίσματα, παρέχουσι ἵππους τὴν αὐτὴν στάσιν ἔχοντας τῶν ἐν Ἑνετία τούτων ἄρα, ἐὰν ὁ ῥηθεὶς λόγος ἰσχύη, δυνάμεθα εἰς ἔτι ἀρχαιότεραν ἢ ἀγάγωμεν αὐτοὺς ἐποχὴν, ἢ νὰ συμπεράνωμεν ὅτι, ὡσπερ τὸ Ὀμηρικὸν Ἀγαμεμνόνειον σκῆπτρον, μετέβαινον ἀπὸ Ἡγεμόνος εἰς Ἡγεμόνα, καὶ ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος.

Τῷ ὄντι Παῦλος ὁ Ῥαμνούσιος ὑπέλαβεν ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἦεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἀψίδος τοῦ Τραϊανοῦ, ὁ Τραϊανὸς ἀπὸ τῆς τοῦ Δομετιανοῦ, ὁ Δομετιανὸς ἀπ' ἐκείνης τοῦ Νέρωνος, καὶ οὗτος τελευταῖον ἀπὸ τῆς ἀψίδος τοῦ Αὐγούστου ¹⁾. Καὶ διατί ποτε τοῦτο; Διότι ἐν τῷ ἔμπαλιν τῶν νομισμάτων εἰσιν ἐντετυπωμένοι ἀψίδες, ἵπποι καὶ ἄρματα, ὡσανεὶ ἐν τοσαύτῃ συρροῇ διδασκάλων ἐξόχων, μεταξὺ τῆς χαρᾶς τῶν μεγαλοπρεπῶν καὶ δημοσίων ἀγώνων, ἐν μέσῳ τῶν σκύλων ἀπείρων νικῶν, τοσαύτη ἀγαλμάτων ἐν Ῥώμῃ σπάνις ὑπῆρχεν, ὥστε ἢ ἀναγκάζονται νὰ φιλονεικῶσι περὶ τῆς αὐτῶν κατοχῆς, ἐν ᾗ μάλιστα καὶ ἐν αὐτῇ τῆς Αυτοκρατορίας τῆ παρακμῆ, αἱ πλατεῖαι αὐτῆς ἐκοσμοῦντο ἐξ ὀγδοήκοντα τεσσαρῶν ὀρειχαλκίνων ἵππων, ὡς μαρτυρεῖ Π. ὁ Οὐδέτωρ ²⁾.

Ὁ τύπος λοιπὸν ἐνὸς καὶ μόνου νομίσματος δὲν ἀρκεῖ ἵνα τὸ μνημεῖον ἀναχθῆ εἰς τὴν τοῦ Νέρωνος ἐποχὴν.

Ἄλλὰ τὴν δόξαν ταύτην ὑπὸ Σεβαστιανοῦ Ἐρίτζου ἀνανεωθείσαν, καὶ μετὰ πλείονος πολυμαθείας τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐπιστηριχθείσαν ¹⁾, πλείοι ὅσοι ἄχρι τοῦδε ἠσπάσθησαν ἱστορικοὶ καὶ φιλόλογοι, ξένοι τε καὶ ὁμογενεῖς, ὧν ἔργον ἂν εἴη, διὰ τὸ πολυάριθμον, ἀνενεγκεῖν ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα, καὶ τοὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἐντιμον θέσιν ἐν τῇ φιλολογίᾳ κατεχόντων καὶ φήμης οὐ τῆς τυχοῦσης ἐπαξίως ἀπολαύοντων. Οὐδὲν ἤττον δὲν δυνάμεθα δύο ἐκ τούτων νὰ διέλθωμεν ἐν σιγῇ, τὸν Ἀντώνιον, δηλονότι, Ζανέττον καὶ τὸν Κόμ. Λεοπόλδον Κικονιάρων, προσπαθήσαντας νὰ ἰσχυροποιήσωσιν, εἰ δυνατόν, τὴν δόξαν ταύτην διὰ καινῶν ἐπιχειρημάτων, ἅπερ οὐκ ἀπίθανα ἔδοξεν αὐτοῖς, καὶ ἅτινα διαφέρει ἡμῖν νὰ βασανίσωμεν ἕκαστον ἰδίᾳ ²⁾.

Λέγουσι λοιπὸν ὅτι αἱ ἐν τῇ χύσει τῶν ἡμετέρων ἵππων ἀναφανόμεναι ἀτέλειαι ἀρμύζουσι εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Νέρωνος, καθότι ἐκ πολλῶν ἀδικαφιλονεικῆτων τοῦ τε Πλινίου καὶ τοῦ Σουετωνίου χωρίων, μαρτυρεῖται ὅτι οὐκέτι κοινὴ ἦν τότε ἡ χωνευτικὴ τῶν ὀρειχάλκων τέχνη. Ἄλλ' ἐνταῦθα δωρεὰν ὁ Σουετώνιος ἐπάγεται, διότι οὗτος τηρεῖ πλήρη ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου σιωπῆν τὸ δὲ χωρίον τοῦ Πλινίου ἀντιστρατεύεται ἴσως κατὰ τῶν ἀτόπως εἰς ἰδίαν ἐπικουρίαν ἐπικαλεσθέντων αὐτό. Ἀφηγεῖται ὁ ἱστορικός ὅτι ὁ Ζηνοδώρος μετεπέμφθη ἐκ τῆς Γαλατίας ἵνα τὸν κολοσσὸν τοῦ Νέρωνος κατασκευάσῃ, ἀλλ' ὅτι τότε δῆλον ἐγένετο ὅτι ἠφάνισται ἡ χωνευτικὴ τῶν μετάλλων τέχνη, ἂν καὶ τοῦ Αυτοκράτορος διατεθειμένου ὄντος νὰ παράσχῃ ἐν ἀφθόνοις χρυσὸν τε καὶ ἄργυρον, τοῦ δὲ Ζηνοδώρου οὐδ' ὅπως οὖν τῶν ἀρχαίων ἐλαττωμένου κατὰ τὴν τέχνην τοῦ ἐργάζεσθαι προπλάσματα καὶ τοῦ γλύπτειν μάλιστα δὲ ὅσον οὗτος ἐν ταύτῃ διέπρεπε, τοσοῦτω μᾶλλον διετρανώθη τῆς τέχνης ἢ ἀπώλεια ³⁾. Ἄλλ' αἱ λέξεις «Statua indicavit interiisse fundendis aeris scientiam» πολλαχῶς ὑπὸ τῶν μεταφραστῶν ἐρμηνεύονται, τινῶν μὲν, ὅπως ἀπολωλυῖαν ἡγουμένων τὴν χωνευτικὴν τῶν μετάλλων τέχνην, καὶ ἐκ μαρμάρου τὸν κολοσσὸν ὑποτι-

ΙΑΚΣΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

1) Discorso sopra le medaglie degli antichi p. 97 e 98, quarta ediz.

2) Delle antiche statue Greche e Romane T. II. Dei quattro cavalli riposti sul Pronao della Basilica di S. Marco Ven. 1813 m. 4.

3) Lib. XXXIV § 8.

(1) De Bello Constant. L. 111.

(2) De Region. Urbis Romae.

θέντων ¹⁾), τινῶν δὲ εἰκαζόντων ὅτι οὐκέτι γνωστός ἦν ὁ τρόπος τοῦ συγκιρναῖν, καὶ ἐν ταῖς ἀπαιτουμέναις ἀναλογίαις τὰ μέταλλα μιγνύειν, ὥστε ν' ἀποβῆ ὀρείχαλκος ἄριστος, καὶ ἄλλων ἐπὶ τέλει ἰσχυριζομένων ὅτι ἡ ὑπὸ Νέρωνος ἀπαιτηθεῖσα τοῦ ὀρειχάλκου ποιότης, ἦν κράμα μεγάλης ἀξίας καὶ σπάνιον ²⁾).

Ἐν τοιαύταις περιπτώσεσιν ἀπροσδιόνυσοι ὄλωσ' εἰσὶ τοῦ Πλινίου αἱ λέξεις, οὐδ' οἱ ἡμέτεροι ἵπποι διὰ τε τὴν ὕλην, ἐξ ἧς σύγκεινται, καὶ τὴν μορφήν αὐτῶν, δύναται ν' ἀναχθῶσιν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν, κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἱστορικοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἀμφεβάλλετο ἂν χείρονα ἦσαν τὰ ἐξ ὀρειχάλκου κατασκευάσματα διὰ τὴν ὕλην, ἢ τὴν τέχνην.

Ἄλλ' ἔσω ὅτι αἱ λέξεις «*Interiisse fundendis aeris scientiam*» ἐννοοῦσι τὴν ἀπώλειαν ἢ τὴν παρακμὴν τῆς χωνευτικῆς τέχνης· θέλει τότε ῥηθῆ ὅτι χάριν τοῦ Ζηνοδώρου ἀναγεννηθεῖσα, ἀδύνατον ἦτο καὶ νὰ τελειοποιηθῆ παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐντεῦθεν τὰ ἐν τῇ χύσει τῶν ἵππων ἐμφαινόμενα ἑλλείμματα, δι' ἐπιστάκτων τεμαχίων κεκαλυμμένα.

Ἄλλ' ἡ θριαμβευτικὴ ἀψίς, ἐφ' ἧς τεθειμένοι κατὰ πρῶτον φημίζονται, ὑπὸ τῆς κολακείας τῆς Γερουσίας, ἀφιερῶθη τῷ Νέρωνι, πέντε ἢ ἕξ ἔτη πρὶν ὁ τύραννος διὰ τῶν ἐρειπίων τῆς ἐμπρησθείσης πατρίδος οἰκοδομήσῃ τὴν χρυσὴν καλουμένην οἰκίαν, καὶ ἐπομένως ὁ Ζηνοδῶρος ἐκ Γαλατίας μεταπεμφθῆ, ἵνα κατασκευάσῃ τὸν ἐπὶ τοῦ νάρθηκος αὐτῆς μέλλοντα νὰ τεθῆ κολοσσόν ³⁾. Καὶ ἂν πᾶσαι αἱ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἀναζωοποίησιν τῆς χωνευτικῆς τέχνης καταβληθεῖσαι προσπάθειαι, ἀνωφελεῖς ἀποβῶσιν, ἔτι μᾶλλον ἀπέδειξαν τὸν παντελῆ μακρασμὸν καὶ τὴν ἀπώλειαν, ἐν ποίᾳ ἄρα γε καταστάσει ἐλλόγως πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ζηνοδώρου εἰς Ῥώμην; Καὶ εἰσὶν ἄρα γε πραγματικῶς τηλικαῦται τῶν ἵππων αἱ ἀτέλειαι, ὥστε εἰς οὐκ ἐπισημῶς ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τοσοῦτω ἀτυχή καὶ ἀθλίαν ἐποχὴν;

1) Nardini Roma Vetus. L. III. c. 22. Donat. De Urbe Roma. L. III.

2) Ciamb. Adriani Lett. al Vass. Tirab. Della Letter. Ital. Tom. II. L. I. c. 11.

3) Tacit. Ann. L. XII § 41 XV § 42.

Ὁ Νέρων βουλόμενος νὰ κατασκευάσῃ ἑαυτῷ ἀνδριάντα, ἑκατὸν καὶ δέκα κυβικῶν ποδῶν τὸ ὕψος, μεγάλων καὶ ὑψηλῶν δρεγομένως, ἀναγκάζεται πρὸς τοῦτο νὰ μεταχειρισθῆ τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν ἕτερον δύναται νὰ πράξῃ, ἢ νὰ προσκαλέσῃ τὸν ἄριστον τῶν καλλιτεχνῶν, ἐκεῖνον, ὃν περ ὁ Πλίνιος θαυμάζων, τοῦ Καλάμιδος ἐφάμιλλον ἀποκαλεῖ, τὸν Ζηνοδῶρον, δηλονότι, ὃν ὁ Κόμ. Κικονιάρως ὑποπτύει ὅτι ὑπῆρξε πρακτικὸς μόνον χωνευτῆς ἐπὶ ἄλλοτριῶν προπλασμάτων.

Ἄλλὰ περὶ ἐτέρου εἶδους μνημείου προκειμένου, εἰκὸς ἐστὶ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Νέρων σφόδρα φιλόδοξος, ὅστις μετὰ πρωτοφανοῦς ἱεροσυλίας ἤρπασεν ἐκ Δελφῶν ὡς 500 θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων ὀρειχάλκινα ἀγάλματα, ὅστις οὐ μικρὸν εἰς τὰς ὠραίας τέχνας ἠρέσκετο ¹⁾, οὐδέποτε ἤθελεν ὑπομείνει πρὸς τιμὴν του νὰ προτιμηθῶσι τὰ δύσμορφα ἔργα τῆς ἐποχῆς του, τῶν πάντοθεν διαλαμπόντων ἀριστουργημάτων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης.

Ἔτι πρὸς, ἐκ τῶν ἐν τινι εἰσδητήσῃ ἔργῳ ἀναφανομένων ἐντελειῶν, δυνάμεθα μὲν νὰ εἰκάσωμεν ἂν καθ' ἣν κατασκευάσθη ἐποχὴν, εὐτυχῶς ἐθεραπεύετο ἡ τέχνη εἰς ἣν ἀνήκει, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα καὶ ἀντιστρόφως ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων αὐτοῦ ὅμοιον νὰ πορισθῶμεν συμπέρασμα. Ἀδίκως ἢ τεχνήτου τινος ἀπειρία ἄπασιν ἤθελε τοῖς συγχρόνοις αὐτοῦ ἐπινεμηθῆ, καὶ ἀδίκως ἔσως ἠθέλε τις αὐτὸν αἰτιαθῆ ὅτι δὲν ἤχθη εἰς πέρας τῶν ἵππων ἢ χύσις, διότι συμβαίνει πολλάκις ἕνεκεν ἐξωτερικῶν αἰτιῶν νὰ ψυχραίνηται τὸ τηχθὲν μέταλλον.

Πρὸς τούτοις ἵνα ἀποφασίσωμεν ὅτι ἡ τέχνη παρήκμαζε καθ' ἣν ἐποχὴν κατασκευάσθησαν οἱ ἡμέτεροι ἵπποι, δὲν πρέπει νὰ παραβάσωμεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν νεωτέρων παρεχόμενα παραδείγματα, πρὸς οὓς μέγα ἢ τε ἐκ τοῦ χωνεῖν τὰ τηλεβόλα ὑπ' αὐτῶν ἀποκτηθεῖσα πράξις, καὶ ἢ εἰς τὰς χημικὰς θεωρίας πρόδοδος ὀνήνησιν, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἐκείνα, ἅτινα ἄχρις ἡμῶν περιῆλθον.

Μετὰ τὸ εἶσθαι δὲ, τὸ ἡμέτερον μνημεῖον οὐ μόνον διὰ τε τὸν ἀπομνημονεύον τὸ ἡμέτερον μνημεῖον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν Ἡρακλειω-
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

1) Suetonius Vita ejus. c. 53. Pausania nella Focide.

τικῶν καὶ ἄλλων παραπλησίων τεχνουργημάτων, μετὰ μεγίστης δυσκολίας ἤθελεν εὐρεθῆ ἄγαλμα μὴ ἔχον ἐλλείμματά τινα, κεκαλυμμένα ὑπὸ τεμαχίων τινῶν λεπτῶς ἐνθεθειμένων.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ἕτεροι λόγοι παρευθὺς ἀναφύονται· α'. αὐτὴ τῶν ἵππων ἢ ἐπιχρῶσις δείκνυσιν ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ὑπερενίκια τῆς ἀπλότητος ἢ μεγαλοπρέπεια, τῆς Ῥωμαϊκῆς σεμνότητος καὶ τῆς Ἀττικῆς γλαφυρότητος ἢ Ἐφέα πολυτέλεια· β'. τῶ Νέρωνι μεγάλως τὰ ὀρειχάλκινα τεχνουργήματα ἤρεσκον· γ'. οἱ ἵπποι ἐστερημένοι ὄντες εὐκινήτου τινὸς καὶ ξηροῦ, φαίνονται μᾶλλον Ῥωμαϊκοὶ ἢ Ἑλληνικοί.

Χωρὶς νὰ προσέξωμεν εἰς ὅ,τι διαρρήδην ὁ Γουάσκος βεβαίῳ, ὅτι διὰ τὴν κακὴν πρὸς τὸ καλὸν αἴσθησιν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐκαλύφθησαν ἐκ χρυσοῦ ¹⁾, καὶ πιστεύοντες καὶ αὐτοὶ ὅτι ἅμα ἐκ τοῦ χωνευτηρίου ἐξεληθόντων, ὁ χρυσοὺς καὶ ὁ ἄργυρος, παρώρμησε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅταν μᾶλλον ἀκμαῖαι ἦσαν αἱ τέχναι, νὰ ἐπιχρῶσι τοῦλάχιστον τ' ἀγάλματα, ὁπόταν ἀδύνατον ἦν νὰ κατασκευάσωσιν αὐτὰ ἐκ χρυσοῦ παγίου. Καὶ τῶ ὄντι κατὰ τὴν εὐδαίμονα ἐκείνην τοῦ Περικλέους ἐποχὴν, τὸ ἐν Δελφοῖς τοῦ Ἀπόλλωνος μαντεῖον πλήρες ἦν ἀγαλμάτων ἐπιχρῶσων, πάντοθεν τῆς Ἑλλάδος εἰς αὐτὸ ἀφιερωνέντων, καὶ δύο ἑκατονταστηρίδας περιπλουτοῦ πρὸ τῆς τοῦ Νέρωνος εἶχεν ὑπὸ Μανίου Ἀκιλίου Γλαβρίωνος ἀνατεθῆ ἐν τῶ ἐν Ῥώμῃ Ναῶ τῆς Εὐσεβείας ἢ ἐπίχρῶσις εἰκῶν τοῦ γεννήτορος αὐτοῦ ²⁾· ὁ Πλούταρχος ἐν τῶ περὶ δόξης Ἀθηναίων λόγῳ ³⁾, ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις χρυσοτῶν καὶ πλακωτῶν ἀγαλμάτων· ὁ Λίβιος ἀναφέρει ὅτι Περσεὺς ὁ Βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας αἰσθανόμενος τοὺς πολεμίους προσεγγίζοντας, ἔπεμψεν εἰς Πύδναν ἐν τάχει πάσας τὰς ἐπιχρῶσους εἰκόνας ⁴⁾· ὁ Κικέρων ὑποδείκνυσιν ἐν τῶ Καπιτωλίῳ πλήθος ἐπίππων ἐπιχρῶσων ἀνδριάντων ⁵⁾· ὁ Οὐίτρούβιος διδάσκει ὅτι τῶν Ναῶν τὰ ἀετῶματα ἔθος ἦν δίκην Τυρ-

1) Essais sur le Statues p. 132.

2) Valerius Maxim. L. VIII. 15 Cicero de Orat. L. III. Livius XL 34.

3) Della gloria degli Ateniesi.

4) Libr. XIV. 6.

5) Epist. ad. Att. VI, L. 1.

ρηνῶν νὰ κοσμῶνται ἐξ ἀναγλύφων ἐκ κρητίδος ἢ ἐπιχρῶσου ὀρειχάλκου, ¹⁾ ὅπως μὴ καταχρασθῶμεν τῶν ἡμετέρων ἀναγνώστων, καὶ πάντα τοῦ Παυσανίου τὰ χωρία ἀνενέγκωμεν, ἔνθα οὗτος μνεῖται ὅτι ποιεῖται τῶν λέξεων : « ἄδριας ἐπίχρῶσις ».

Ἐὰν δὲ ὁ Νέρων εἶχε μεγάλην τινα πρὸς τὰ ὀρειχάλκινα τεχνουργήματα τάσιν, μικρὸν τοῦτο διαφέρει, οὐδ' ὀρίζει ποσῶς ἐξαιρετικὴν ἐποχὴν. Ἀφ' ἐτέρου ὁ Πλίνος δὲν λέγει ὅτι αὐτὴ ἦν ἰδιαιτέρα τοῦ Αὐτοκράτορος κλίσις· ἀφηγείται μόνον ὅτι τοσοῦτον ἡγάπων τινὲς τοὺς ἐκ Κορινθιακοῦ μετάλλου ἀνδριάντας, ὡς ἔφερον πάντοτε αὐτοὺς μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ἀναφέρει ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις Ὀρτήσιον τὸν ῥήτορα ὅστις εἶχε πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ μίαν Σφιγγα, οἱ ἂν ἐπορεύετο, τὸν Γάϊον Κέστιον, ἐπὶ Τιβερίου Ἰπατον, ὅστις, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς μάχαις εἶχε πλησίον τοῦ ἄγαλμα, καὶ τὸν Μάρκον Βροῦτον, ὅστις τὰ μέγιστα ἡγάπα νεανίσκον τινά, ἔργον τοῦ Στρογγυλίωνος αὐτοῦ ἐκείνου, ὅστις ἐποίησε τὴν τοσοῦτῳ τῶ Νέρωνι προσφιλεῖ εὐκνημον Ἀμαζόνα ²⁾.

Ἀπολείπεται ἤδη ἡ τελευταία εἰκασία, ἣτις ἀδύνατον δίχα τῆς τῶν ἄλλων δύο βοηθείας νὰ διατηρηθῆ, ἢ ν' ἀποδείξη τι ἀφ' ἑαυτῆς.

Ἡ Ῥώμη ἔτρεφεν ἐκλεκτὰς ἀγέλας Θεσσαλικῶν, Ἡπειρωτικῶν, Σικελιανῶν καὶ Καπαδόκων ἵππων, οὐδ' ἐννοῶ διατί οἱ Λατῖνοι ποιηταὶ ἤθελον ἀπεικάσει τὴν ὠραίαν φύσιν ἵνα περιγράψωσι, καὶ οὐχὶ οἱ τεχνῖται ἵνα γλυψῶσιν αὐτούς.

Καὶ ὅμως οἱ τεχνῖται οὗτοι ἦσαν Ἕλληνες ἢ ἐμιμοῦντο τὴν τέχνην αὐτῶν· ἐκτὸς τούτου ἐξέστω ἀνθρώπων, ὅστις εἶδεν εὐθαρσεῖς καὶ ζωηροὺς καὶ τρέχοντας ἐν τοῖς πεδίοις τοὺς Ἑλληνικοὺς ἵππους, νὰ εἶπῃ ὅτι ἢ προκατάληψις ἀπατᾶ πολλάκις καὶ τὸ μᾶλλον ἐξοικειωμένον ὄμμα καὶ πνεῦμα καὶ καθ' ὅσον ἀποβλέπει τὰς ὠραίας τέχνας.

Ἄλλὰ τοσαύτη δξύτης καὶ τοσαύτη πολυμάθεια δαπανηθεῖσαι

ΙΑΚΩΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ τὴν ἐποχὴν τὸ ἡμέτερον μνημεῖον ἐγγραφῆ,
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

1) Lib. III. c. 11.

2) L. 34.

πόθεν ἄρα ἔλκουσι τὴν ἀρχήν; Ἐκ τοῦ νομίσματος. Ἄλλ' ἀφ' οὗ ἀνεσκευάσαμεν αὐτάς, βασάνισαντες ἐκάστην ἰδίαν, ἐὰν, κατὰ τύχην, δὲν ἐπιτύχωμεν πληρέστατα, αὐταὶ ὡσανεὶ φύλλα ἀφ' ἑαυτῶν ἀποξηραίνονται ἅμ' ἀνατραπέντος τοῦ κορμοῦ, οὐ περίξ ἐφύοντο· διότι δὲν εἶναι ποσῶς ἀληθές ὅτι ἐν τῷ νομίσματι τοῦ Νέρωνος, οἱ μεταξὺ τῶν δύο παρεστῶν νικῶν κείμενοι ἵπποι ὁμοιάζουσι κατὰ τὸ βῆμα τοὺς ἡμετέρους, ἐπειδὴ, ἐν ᾧ δύο ἐκ τούτων τινάσσουσιν εἰς τὸν ἀέρα τὸν δεξιὸν ἐμπρόσθιον πόδα, καὶ δύο τὸν ἀριστερόν, ἐκεῖνοι ἐκ συμφώνου καὶ οἱ τέσσαρες τὸν αὐτὸν πόδα ἀνυψοῦσι. Δύναται δέ τις νὰ πληροφορηθῆ περὶ τούτου, βλέπων οὐ μόνον τοὺς ὑπὸ Ἀγγέλωνος καὶ Βεγέλου¹⁾ ἐγγραχθέντας πίνακας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς ὑπὸ Ζανέττου καὶ Βελωρίου, οἵτινες οὐδὲν ἤττον ἐπάγονται ὡς ἰσχυροὶ καὶ ἀξιόπιστοι μάρτυρες τῆς δόξης πρὸς τὴν ἐναντίου ἐκηρύχθημεν.

Ἄλλ' ἐὰν ἀξία ἦν αὕτη νὰ καταπολεμηθῆ δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ χρόνος καὶ ἡ φήμη τῶν ἐπιστηρικτῶν αὐτῆς εἶχεν, οὕτως εἰπεῖν, καθιερώσει αὐτὴν, ἐὰν καὶ διὰ μόνον εἰκασιῶν ἔπρεπεν ἀσφαλεστέραν τινὰ νὰ ζητήσωμεν ὁδὸν, ἵνα ἐπιφανεστέραν ἀναδειξώμεν τοῦ μνημείου τὴν ἀρχήν, διὰ τίνος ὑπομονῆς ἠθελεῖ τις δυνηθῆ πάσας νὰ ἐξετάσῃ τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐξεμποληθείσας φληναφίας; Ὑποτίθεται ὅτι ἡ ἀψὶς ἀφιερώθη τῷ Νέρωνι, χάριν οὐ ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀρμενίας θριαμβοῦ κατήγαγε; καὶ ἰδοὺ ὅτι ὁ Τηρηδάτης δωρεῖται τοὺς ἵππους τῷ Νέρωνι, ἢ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἀποκτώσιν αὐτοὺς ἐν Περσίᾳ²⁾.

Ὁμολογεῖται πρὸς τινος ὅτι κατεσκευασμένοι εἰσὶν ἐκ Κορινθιακοῦ μετάλλου, καὶ ἰδοὺ ἕτερος φάσκων ὅτι ἐχύθησαν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, καὶ ἐντεῦθεν μετηνέχθησαν ἐπὶ τῆς ἀψίδος τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου³⁾. Προσφέρει ὁ Κυνίσκος τῷ Διὶ ὀρειχαλκίνους ἵππους εἰς τεκμήριον ἧς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἤρατο νίκης; οὗτοί εἰσιν οἱ ἡμέτεροι, καὶ

1) *Istoria Augusta Thesaurus Brandenburgiensis.*

2) Pietro Giustin. *Storia di Ven. L. 11. Savuto. Vite dei Duchi di Venezia.* Sansov. Ven. descr. p. 12 e p. 374 Choiseul de L' *ecout de l' infl des Croisades* p. 147.

3) Sobry *Poétique des Arts.*

ἀδιάφορον ἂν καὶ μετὰ τὸν Νέρωνα ὑπῆρχον ἐν τῷ αἰθρίῳ τοῦ Ναοῦ, ἔνθα κατὰ πρῶτον ἐτέθησαν¹⁾.

Ὁ Λύσιππος κατασκευάζει χάριν τῶν Ῥοδίων τέσσαρας ἵππους ἵνα εἰς τὸ ἄρμα τοῦ Ἡλίου ἐπιζευχῶσιν; οὗτοι μεταβαίνουσιν ἐπὶ τῆς ἀψίδος τοῦ Νέρωνος, ἐὰν καὶ Δίων ὁ Χρυσόστομος ὑποδείκνυσιν αὐτοὺς πολλὰ ἔτη ὕστερον ἔτι κειμένους ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν θέσει²⁾.

Ἀναφέρεται ὁ Λύσιππος; καὶ ὁ Νέρων καὶ ὁ Τηρηδάτης πρὸς αὐτὸν, πρὸ τεσσάρων ἡδὴ αἰῶνων τεθνηκότα, ἐπιβάλλουσι τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἔργου, ὅπερ ἡμεῖς θαυμάζομεν³⁾. Ἀνώνυμός τις τοῦ ἰγ' αἰῶνος, ἐν τινι μυθῶδει καὶ γελοῖᾳ αὐτοῦ διηγήσει, ἀναφέρει ὅτι «*in quatuor partis templi, τοῦ ὑέργου, ὁ Ὀ Ἄγιος Ἄγγελος, fuere quatuor cavalli aerei deaurati*» καὶ τοῦτο ἀρκεῖ τῷ Μοντρωκὸν ἵνα διαβεβαιώσῃ ὅτι μετηνέχθησαν ἐνταῦθα ἐκ Ῥώμης, ὡσανεὶ ἡ δομῶμος ὁμολογία καὶ ἡ ἀξιόπιστοτέρα πολλὰκις παράδοσις τῶν συγγραφέων, μὴ καθαρῶς καὶ περὶ τοῦ σκύλου τούτου τῆς Ἐνετικῆς νίκης ὁμίλουν⁴⁾. Ἄλλὰ μὴν ἐν ἀμάρτημα συνεπιφέρει καὶ ἄλλα, καὶ ἐν ᾧ εἴτε διὰ νωχέλειαν, εἴτε δι' ἀμάθειαν ἀεὶ τ' αὐτὰ ἐπαναλαμβάνονται, ἀδιάφορον ἐὰν τοῦ ἀτυχοῦς κοινοῦ ἢ εὐπιστία ἐξαπατᾶται, ἢ ἀθλίως καπηλεύεται ἡ ἀλήθεια, ἀρκεῖ τις νὰ σφετερισθῆ φήμην λογίου.

Μετὰ τὸσαῦτα ἡδὴ ψεύδη, ἄτινα περὶ τῶν ἵππων τούτων ἐλέχθησαν, τίς θέλει τολμήσει τοῦ λοιποῦ νὰ διαλάβῃ περὶ τοῦ μνημείου τούτου, πρὸς δὲ νὰ μὴ δύνηται τις νὰ ἀποτείνῃ τὸ τοῦ Ποιητοῦ;

«Στὰς ἵππων προπάροιθε

Ἀυτῶν δ' ἀψάμενος γαιήοχον ἐνοσήγαιον
ὄμνυθι μὴ μὲν ἐκὼν τὸ ἐμὸν δόλω ἄρμα πεδῆσαι⁵⁾».

1) Patin *Thes. Maur.* p. 94. *Dione Cass. L. XLVII A. Stellæ Elogia.*

2) *Ramp. Coc. cit.*

3) *De-Brosses Lettres sur l' Italie Tomo I. p. 231.*

4) *Diar. Ital. C. IV Picaroni osservaz. al Diar. del Montf. p. 9. Foscarini dalla Letterat. Ven. L. II.*

5) *Ἰλιαδ. Ῥαψ. ψ. στίχ. 582, 584—585.*

Ἄλλὰ τοσοῦτον ἄρα ἀσήμαντοί εἰσιν οὗτοι οἱ ἵπποι, ὥστε οὐδὲ μνησίαν νὰ ποιήσῃ περὶ αὐτῶν πρέπει ἡ Ἱστορία, ἢ θέλομεν ἀφίσει αὐτοὺς γυμνοὺς καὶ τῶν κοσμημάτων ἐκείνων, ἅτινα ὀπωσθήποτε αὐτοῖς χορηγηθέντα, ἐχρησίμευσαν ὁμῶς, οὕτως εἰπεῖν, ἵνα μεγεθύνωσι τὴν ἀξίαν καὶ ἐφελκύσωσι τοῦ παροδίου τὴν προσοχὴν; Οὐχὶ βεβαίως. Καθαρισθέντων ἐκ τῆς κόπρου, ἐν ἣ περιετυλίσσοντο, πειρασόμεθα νὰ καταδείξωμεν αὐτοὺς λαμπροτέρους τοῦλάχιστον, ἂν οὐχὶ περιφανεστέρους, καὶ νὰ ποιήσωμεν ὥστε ὑπὲρ αὐτῶν νὰ ἰσχύσῃ ἡ κριτικὴ, ἂν ὄχι ἡ εὐφυΐα.

Λέγουσι λοιπὸν οἱ Ἕνετοὶ, ὅτι οἱ ἵπποι οὗτοι ἀφῆρήθησαν ἐκ τοῦ ἵπποδρομίου, καὶ ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ ἵπποι τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν καὶ ἠνωμένοι, ἄλλοι δὲν ὑπῆρχον τῶν ὑπὸ Νικήτα Ἀκαμνήτου περιγραφέντων.

Ὁ ἱστορικὸς οὗτος ὀμιλῶν περὶ τῆς ἡδονῆς ἣν ἠσθάνθη ὁ Σουλτάνος βλέπων τὴν ἀμιλλαν τῶν εἰς τὸ ἵπποδρόμιον ἀποδουμένων, μετὰ τὴν ἐποχὴν Ἐμμανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ χρηματίσαντος Αὐτοκράτορος ἀπὸ τοῦ 1143—1180, καὶ τὴν μωρίαν Ἀγαρηνοῦ τινος, ὅστις ἱπτάμενος ὑπέσχετο νὰ διέλθῃ τὸ τρίτον τοῦ μιλίου, προστίθησιν ὅτι οὗτος ἐπὶ τὸν πύργον ἀνέβη, ἐφ' ᾧ ἦσαν αἱ ἀψίδες τῆς βαλβίδος ἐνθα ἐκείντο οἱ ἐκ χυτοῦ χαλκοῦ ἐπίχρσοι ἵπποι, κεκηφότας ὀπωσοῦν τοὺς ἀυχένας ἔχοντες, ἀντιβλέποντες ἀλλήλους καὶ πνέοντες δρόμον¹⁾. Πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο ἀναμφιβόλως ἀπέβλεψεν ὁ Ἐρίτζος ὀπότεν δυσχυρίσθη ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἵπποι εἰς τὸν ἵπποδρόμον ἦσαν, ὡς γράφει Νικηφόρος ὁ Γρέγορος, μόνον τ' ὄνομα τοῦ ἱστορικοῦ πλανηθεὶς μεταβαλῶν.

Ἀναφέρει αὐτὸ καὶ ὁ Δουκάγγιος, ὁ δὲ Βανδούριος²⁾ καὶ ὁ Φοκαρίνης ὀλόκληρον ἐπάγονται αὐτὸ, ὧν ὁ τελευταῖος μάλιστα κύριον ὑπολαμβάνει τὸ ἐθνικὸν ὄνομα Ἀγαρηνός, ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς Λατινικῆς μεταφράσεως, καὶ ἐπιλαθόμενος ὅτι οὕτω καλοῦσιν οἱ Ἕλληνες καὶ τὸ καταπιέζον αὐτοὺς θεοστυγὲς γένος.

Τὸ ἀμάρτημα τοῦτο παρετηρεῖτο, διότι καὶ ἄλλοι ἐπίσης ἐπα-
νέλαβον αὐτὸ μετ' ἐκείνων.

1) Am. III. § 5.

2) Comm. in Antig Const. L. III, p. 497. Const. Chr. L. 11.

Ἄλλ' ἐπανερχόμενος εἰς τὸ προκείμενον λέγω ὅτι ἡ περιγραφή τοῦ Νικήτα θαυμασιῶς συμφωνεῖ πρὸς τὸ νῦν ἐνώπιον ἡμῶν παριστάμενον. Οὐδὲν ἦττον ἀνὴρ, οὐ αἱ γινῶμαι μέγιστον ἔχουσι κύρος, φαίνεται ἐκ τῶν δε τῶν λόγων αὐτοῦ ὀπωσοῦν ἀμφιβάλλων, «*Sane Græci de quatuor equis ex ære inaurati in hippodromo menorant, nisi quod Nicetas capite reclini ferocientes et in cursum ruentes facit*¹⁾». Ἄλλ' ὁ Εὐνιος ἔκρινε μὴ ἰδῶν τ' ἀγάλματα, ἢ ἐπὶ τῶν πινακῶν γεγλυμμένα, καὶ ὑπάρχει τις διαφορὰ μεταξὺ τοῦ: *πρίοτες δρόμου* τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ καὶ τοῦ: *capite reclini ferocientes, et in cursum ruentes*; ἐκτὸς δὲ τούτου, ὡς προσφυῶς παρατηρεῖ ὁ ὀξυδερκέστατος Δίσσιγγ, περιορισμένον οὐσῶν ἐντὸς τινῶν ὀρίων τῶν ἱχνογραφικῶν τεχνῶν, ἀκίνητα ἀποβαίνουσι πάντα τὰ σχήματα, καὶ καθὼς οὔτε τὸν τόπον, οὔτε τὸν χρόνον, οὕτω οὐδὲν ἕτερον δύνανται νὰ ἐκφράσωσι παρὰ τὴν ἀρχὴν ἢ τὴν αἰτίαν τῆς κινήσεως τῶν ἵππων, ἀφίροντα ἵνα ἡ ἡμέτερα φαντασία ἀναπληρώσῃ τὸ λοιπόν.

Καὶ ὀλίγον μέλει πρὸς ἐκείνον, ὅστις πρὸς ἐπίδειξιν ἀγχινοίας, συγγράφει ὀπωσοῦν ἐπιτηδευτῶς νὰ παραστήσῃ τὰ πράγματα ζωηρότερον τοῦ πραγματικοῦ, οὐδὲ δυνάμεθα ἤδη νὰ ἀπαιτήσωμεν τὴν λεπτομερῆ τοῦ ἀπογράφοντος ἢ ἱχνογραφούντος ἀκρίβειαν, ἐὰν μάλιστα ὡς ὁ Νικήτας ὀμιλεῖ περὶ τινος μνημείου κατὰ παρέκβασιν.

Οὐδ' ἐν τέλει μεγάλην εὐρίσκω διαφορὰν μεταξὺ τῶν λόγων τοῦ ἱστορικοῦ τούτου, φύσει ἀθηροῦ καὶ ἐμφαντικοῦ καὶ τῶν τοῦ Βερνάρδου Ἰουστινιανοῦ καὶ Μιχαὴλ ὀσπιτάλη, ὀπότεν ὁ μὲν λέγει ὅτι οἱ ἵπποι φαίνονται οἰωνεῖ τότε θέλοντες εἰς τὴν ὑποκειμένην πλατεῖαν νὰ πηδήσωσι²⁾, ὁ δ' ἕτερος περιγράφει αὐτοὺς, «*Spirantes naribus ignem*³⁾».

Συμφωνήσαντες ὅτι τὸ δόγμα τοῦ Νικήτα δὲν ἐξασθενεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπερώννυσι τὴν κοινὴν παράδοσιν, λέγομεν ὅτι οἱ τέσσαρες ἐπίχρσοι ἵπποι, οἱ κείμενοι ἐπὶ τῶν κιγκλίδων πρὸς τὰ ἄνω τοῦ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΗΛΟΥΡΙΟΥ

1) *Heyne Priscæ artis opera Const. Sect. II. Com. Soc. Gotting. V. XI.*

2) *Hist. Venet. L. XV.*

3) *Carmen. ad Jacobum Surianum Patr. Venet.*

ἵπποδρομίου, μετηνέχθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τῆς Χίου ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νέου περὶ τὰ τέλη τοῦ ε. αἰῶνος.

Τοῦτο ὁμοφώνως κηρύττουσι τρεῖς Ἕλληνες συγγραφεῖς, ὁ Πάπιος, εἰς ἀνώνυμος καὶ Γεώργιος ὁ Κοδινός· καὶ οἱ δύο πρῶτοι ὠμίλου περὶ πραγμάτων κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν σωζομένων ἐνώπιον τῶν συγχρόνων, καὶ χωρὶς νὰ δύνανται νὰ ἔπωνται ταῖς γνώμας τοῦ λαοῦ, διότι ἕκαστον μνημεῖον ἔφερεν ἐν τῇ βάσει ἐπιγραφὰς δηλοῦσας εἰς τοὺς μεταγενεστέρους καθαρῶς τὴν ἀρχὴν ¹⁾.

Ὅθεν ἀγνωστῇ τῇ ἀληθείᾳ τί δύναται ν' ἀντιτάξῃ τις κατὰ τῆς ὁμοφώνου ταύτης μαρτυρίας, ἥτις, ὡς δοκεῖ μοι, εἰκελὸς ἐστὶ τῷ τριμῆτῳ σχοιναριῷ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ, τῷ δυσκόλως κοπτομένῳ. Καὶ ὁ λέγων ὅτι οἱ ἵπποι ἦσαν ἐν ταῖς φυλακαῖς οὐδόλως ὁμοφώνει τῷ λέγοντι ὅτι ἦσαν πεφυλαγμένοι διὰ κιγκλίδων.

Τῷ ὄντι ἡ γραμμὴ ἐκείνη τῶν τόξων, ἀφ' ὧν ἀπεχώρουν κατὰ τὸν ἀγῶνα οἱ ἵπποι, παρὰ μὲν τῶν Λατίνων carcere ἐκαλοῦντο, ὃ ἐστὶ φυλακαὶ, ἀφετηρίαὶ δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ κιγκλίδες κατὰ τοὺς ἔπειτα χρόνους.

Αὗται δὲ αἱ κιγκλίδες παρατηρητέον ὅτι οὐδὲν τι κοινὸν εἶχον μετὰ τῶν εἰς ἐπιστήριξιν τῶν θεατῶν χρησιμευόντων, ἅπερ *plouretioi* παρὰ τῶν Λατίνων ἐκαλοῦντο, ἂν καὶ ὁ Δουκάγγιος κακῶς ταῦτα μετ' ἐκείνων συγχέει.

Παρὰ ταῖς ὁροθετικαῖς ταύταις κιγκλίσειν ἦσαν οἱ ἐξ ἐντίμων πολιτῶν ἀποτελούμενοι ἀσκεπεῖς θεαταί, παρ' οἷς ἴσως εὐρίσκοντο καὶ οἱ ἡμέτεροι ἵπποι, ἀναμένοντες τὴν ἐκ τόξων ἀποχώρησιν.

Φαίνεται πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι πάντες, μικροῦ δεῖν, οἱ περὶ Ἐνετίας διαλαβόντες συγγραφεῖς παρέλειψαν τὰς ἐκτεθείσας τῶν ἱστορικῶν μαρτυρίας, ἐκτὸς τοῦ Φλαμινίου Καρνάρου ὅστις μόνος, ἐξ ὧν οἶδα, ἀναφέρει σὺν τοῖς ἄλλοις ²⁾, ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἵπποι εἶχον τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκ Χίου, ἀρκούμενος μόνον εἰς αὐτάς τοῦ Δουκάγγιου τὰς λέξεις χωρὶς ν' ἀκριβολογήσῃ τὸ πρᾶγμα.

Ἀλλὰ τοῦτο κατ' οὐδὲν ἐστὶ παράδοξον, διότι οἱ ἱστορικοὶ τῆς

1) Anonym. Emarat. Chron. N. 302 Anonym. de Antiq. Const. N. 114. L. III in Imp. Orient. Band. T. I. Cod. Antiq. Const. p. 29.

2) Eccles. Venet. Antiq. Monum. illustr. Decad. XII. Pars. prior. p. 125.

Ἐνετικῆς Αὐτοκρατορίας παρέβλεψαν ὀλοσχερῶς τὰ ἱστορικά τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων, ἐξ ὧν μεγάλως ἐδύναντο νὰ φωτισθῶσι, καὶ ἅπερ ἀτάκτως καὶ συγκεχυμένως εὐρίσκονται ἐν ταῖς σελίσι τῆς αὐτῆς ἱστορίας.

Ἄλλεως συνέβη ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ εἰς τοὺς ξένους, διότι Πέτρος ὁ Γίλλιος, ὁ μνησθεὶς Δουκάγγιος καὶ ὁ Βανδουρίους, φέρουσι τὸ κύρος τοῦ Νικήτα, τοῦ Ἀνωνύμου καὶ τοῦ Κοδινού, εἰς ὃ θέλουσι νὰ προσθέσωσι καὶ τὸ τοῦ Παπία ¹⁾.

Μετὰ τούτων τῶν ὀδηγιῶν προηγήθημεν τοσούτων ἀμαρτημάτων, ὅποταν Ἰμεῖς, πρὸς ὃν, προκειμένου περὶ γραμμῶν καὶ παιδείας, οὐδὲν ὑπάρχει κρυπτόν καὶ ξένον, ὡς καὶ ἄλλων πολλῶν παρατηρήσεων, ὑπῆρξατε καὶ ταύτης φιλόφρων, ὅτι ὁ Γεῖτζος εἶχε γράψει ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ²⁾. Τ' ἀπομνημονεύματα ταῦτα σχεδὸν ἀπεθάρρυνον ἡμᾶς νὰ ἐκδώσωμεν ὅσας περὶ τῶν ἵππων ἠδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν πληροφορίας, ἂν καὶ ὁ Συγγραφεὺς ἐν ταῖς ἐξήκοντα αὐτοῦ σελίσι, δηλῶν τὴν ἀρχὴν τῆς χωνευτικῆς τέχνης, τοὺς πρακτικοὺς κανόνας, τὴν πρόοδον αὐτῶν εἰς Ἀσίαν καὶ Ἐτρούριαν καὶ τὴν παρὰ Ῥωμαίοις κατάστασιν, ἐπισυνάπτων τὰς γνώμας τῶν περιφήμων γλυπτῶν τῶν μορφωσάντων τεθρίππους καὶ ἵππους χαλκίνοους, ἐκθέτων, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἱστορίαν τῆς Χίου καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, λέγει πράγματα ἀσήμαντα, γνωστά καὶ ἀπροσδιόνυσα, καὶ παραχωρεῖ εἰς τὴν Χίον τοὺς ἵππους, οὐδόλως ὠφελούμενος τῆς μαρτυρίας τοῦ Κοδινού.

Ἄλλ' ἡ γνώμη αὐτοῦ ἀμφίβολος ἀποβαίνει ὡς ἀνδρὸς ἀκμάσαντος εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ ἵπποι δὲν ὑπῆρχον εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐν ᾧ ὁ Ἀνωνύμος ἐπιτηδειότερος αὐτοῦ, προηγείται τριῶν καὶ ἡμίσεως αἰῶνων, ὡς δῆλον ἐκ τῶν πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Κομνηνὸν, ἰάμβων αὐτοῦ, καὶ ἐν ᾧ ὁ Παπίας, ὡς ἐκ τῶν παραφραστῶν τεκμαίρεται, ἤκμασεν ὀλίγον πρὸ τοῦ Ἀνωνύμου.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΕΒΕΛΛΟΠΟΛΕΩΣ 13. D. Costant. Chist. L. II. Anonym. L. III ΜΟΥΣΕΕΥΤ. ΜΠΕ. ΟΠΗΛΟΥΤ. L.

2) Essais sur l' Art de la fonte des anciens, avec quelques remarques sur les chevaux de Chio. T. IV. du Magasin Encyclopediques 1806 par Millin.

Ἐπειδὴ ἤδη ἀπεδείχθη ἡ ἀκραιφνῆς ἀρχὴ τῶν ἡμετέρων ἵππων, ἐπειδὴ ἡ ἱστορία ἔθηκε τὴν τελευταίαν σφραγίδα, παύει ἄρα διὰ τοῦτο ἡ περιέργεια ἡμῶν; Καὶ οὐ δοκεῖται τοῖς ὡς βρομβούσας αἰσθάνεσθαι τὰς ἐρωτήσεις διατί; πότε; ὑπὸ τίνος ἐποιήθησαν;

Ἀλλὰ θετικῶς περὶ ὅλων τούτων ν' ἀπαντήσω βεβαίως δὲν δύναμαι, ἢ δι' εἰκασίων, ἃς θέλω ἐκθέσει οὐχ ὡς εὐφυσίς, ἀλλ' ὡς ἐμὰς, προσπαθῶν νὰ δώσω εἰς αὐτὰς ὄψιν πιθανότητος καὶ φαινομένου.

Ἀλλ' ὑπῆρξέ ποτε ἐποχὴ καθ' ἣν ἐκάστη τῆς εὐκλεοῦς καὶ εὐάνδρου Ἑλλάδος πόλις περιεῖχε δύο εἰδῶν λαοὺς, ἀνδρῶν τε καὶ ἀγαλμάτων. Ἐν ταύταις τάσσεται καὶ ἡ λαμπρὰ καὶ πλουσία Χίος, ἡ ἐν θαλάσῃ ἰσχυρὰ καὶ κειμένη, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Ἡροδότου, ἐπὶ τῆς ἐπιζηλοτέρας θέσεως τοῦ κόσμου, ὥστε ὑπὸ τὸν αἴθριον αὐτῆς Οὐρανὸν καὶ τὴν εὐκρασίαν, αἱ τέχναι διὰ θαυμασίας ἐπιμελείας ἐθεραπεύοντο.

Μόνον δὲ περὶ τῆς γλυπτικῆς ἀναφέρων τις δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι αὕτη θαυμασίως ἐφηπλώθη εἰς Χίον ὑπὸ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Μαλᾶ Μικκιάδου, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ Ἀνθέρμου τοῦ ἐγκόνου, οὗ τὰ δημιουργήματα ἐσώζοντο ἔν τε τῇ Μιτυλήνῃ καὶ Δήλῳ. Οὗτος ἔσχεν υἱοὺς τὸν Βούπαλον καὶ Ἀνθερμον ἢ Ἀθηνίδην, ἵνα ἐπιδιορθώσῃ τις ὅσα ἀναφέρουσι Σουΐδας ὁ λεξικογράφος, ἡ Εὐδοκία ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους ¹⁾ καὶ τὰ τοῦ Πλινίου, οἵτινες περικλεεῖς ἐρμολύφοι ἐχρημάτισαν κατὰ τὴν Ἐ'. Ὀλυμπιάδα, ὥστε οὕτως τις ἀπερχόμενος ἤθελεν ἀνεύρει τὴν τέχνην ἀρχομένην ἀπ' αὐτῶν τῶν Ὀλυμπιάδων. Ἀμφότεροι οὗτοι κατεσκευάσαν ἀγάλματα ἄπερ ἐθαυμάζοντο οὐ μόνον ἐν τῇ οἰκείᾳ αὐτῶν πατρίδι τῇ Χίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Θάσῳ, Περγᾶμῳ Δέσῳ, Δήλῳ καὶ ταῖς πέριξ νήσοις, διόπερ ἐφαίνετο ἐν τῷ ἐν Δελφοῖς Ναῶ γεγραμμένον, ὅτι ἡ Χίος ἦτο ὀνομαστὴ οὐχὶ τοσοῦτον διὰ τὰς ἑαυτῆς ἀμπέλους, ὅσον διὰ τὰ τοῦ Ἀνθέρμου ἔξοχα ποιήματα, οὐδὲ δύναται τις νὰ υποθέσῃ ὅτι χρώμενοι οὗτοι Παρίῳ λίθῳ, οὐδόλας μετεχειρίζοντο καὶ τὰ μέταλλα, ὅπερ τρανῶς μαρτυρεῖ Πausανίας λέγων ὅτι ἀφισώ-

1) S. ed. E. voce Ippon. Com. alla com. degli uccelli. p. 57. 5.

θησαν τῷ Ναῶ τῆς Νεμέσεως αἱ τρεῖς ἐκ χαλκοῦ κατεσκευασμένα Χάριτες, ὑπὸ τοῦ μνησθέντος Βουπάλου, ὃς εὐδοκίμως εἰργάζετο καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἀδελφὰς τέχνας, καὶ αἱ ἐφευρέσεις αὐτῶν ὕστερον κατέστησαν ὁ γνώμων τῶν παραστάσεων τῶν Θεοτήτων, καὶ ἀρχαίου σχολείου τεκμήριον ¹⁾.

Ἐκ Χίου προσέτι εἴλκε τὸ γένος καὶ ὁ διαπρεπὴς Γλαῦκος· ἀπορῶ δὲ τίνος ἔνεκεν ὁ Ἰούνιος ὑπολαμβάνει αὐτὸν δύο διαφόρους τεχνήτας ²⁾. Τοσοῦτον δ' ἔξοχος ἦτο κατὰ τὴν τέχνην, ὥστε κατέστη παροιμία, ὅτε λόγος ἐγένετο περὶ λαμπρῶν ἔργων καὶ μεγίστην ἐχαίρετο φήμην, ἀνακαλύψας διὰ τῆς συγκρούσεως τεσσάρων χαλκίνων δίσκων μουσικὴν τινα συμφωνίαν ³⁾, πρὸς δε καὶ τὴν διὰ σιδήρου προσάρμοσιν ⁴⁾.

Ἄξιοπαρὰτήρητον προσέτι ἦτο ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος ὑποκράτης, ὃν Ἀλύπτης ὁ Βασιλεὺς τῶν Σάρδεων ἀνέθηκεν ἐν τῷ Ναῶ τῶν Δελφῶν, καὶ ἐφ' οὗ ἦσαν ἐγκεχαραγμένα διάφορα ἔντομα, μικρὰ φυτὰ καὶ ζῴδια ⁵⁾.

Κατὰ δὲ τὴν ΡΖ'. Ὀλυμπιάδα ἦνθει καὶ ὁ Σώστρατος ὁ κατασκευάσας διὰ τὴν τῆς Ἀλιφῆρας πόλιν τὸ χαλκοῦν τῆς Ἀθηνᾶς εἰδωλον, θαυμαζόμενον διὰ τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν τέχνην ⁶⁾ καὶ συνεργὸν λαβῶν ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ τὸν Ἑκατόδωρον ὃν ἐσφαλμένως ὁ Πausανίας Ἑκατόδωρον ⁷⁾ ἀποκαλεῖ λέγομεν δὲ κακῶς, διότι φαίνεται ἡμῖν προτιμητέα ἡ τοῦ Πολυβίου μαρτυρία, ὃς καὶ ἀρχαιότερος ἦν τοῦ Πausανίου, καὶ ἐγκρατέστερος τῶν πραγμάτων τῆς ἑαυτοῦ Πατρίδος Ἀρκαδίας.

Τὸν Σώστρατον διεδέχθη Πανθίας, ὅστις, διδαχθεὶς παρὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς τὴν ἐρμολυφικὴν τέχνην, κατεσκευάσε τότε τῷ ἔξ Ἄργους νικητῇ Ἀρισταίῳ τὸ ἄγαλμα τῆς Ποδωκείας καὶ τὸ τοῦ

1) Pl. L. XXXVI 5 Paus. L. IV.

2) Paus. L. IV. e IX.

3) Catal. Argolicum.

4) Zenob. Prov. cent. II.

5) Etod. L. I e Larcher. Nota corrispondente.

6) Pilib. Ist. L. IV.

7) L. VIII.

Ξενοδίκου, στεφανωθέντος διὰ τὴν εἰς τὴν γυμνικὴν ὑπεροχὴν του ¹⁾).

Οὕτω μετέβαιναν ἡ τέχνη ἀπὸ οἰκογενείας εἰς οἰκογένειαν, ὡς ἐὰν ἡ λεπτότης καὶ ἡ περι τὰς τέχνας ἐμπειρία τῶν Χίων ἦτο προπατορικὴ αὐτῶν κληρονομία. Ἐπάναγκες πρὸς τούτοις ἐστὶ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ χωνευτικὴ ἐσκήνωσεν, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, καθότι οἱ πρῶτοι ἐφευρεταὶ τῆς τέχνης ταύτης χρηματίσαντες, καὶ χαλκὰς εἰκόνας κατασκευάσαντες, ἦσαν οἱ Σάμιοι ἐκεῖνοι Πέκος καὶ Θεόδωρος, ὧν ἡ πατρὶς ὀλίγον ἀπέχετο τῆς Χίου ²⁾).

Ἀριθμοῦντες τοὺς Χίους ἐρμολυφέας, δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν τοὺς ἡμετέρους ἵππους, διότι δύνανται νὰ ὦσιν ἔργον καὶ ἄλλων Ἑλλήνων τεχνητῶν, καὶ ἀρκεῖ τις νὰ ἴδῃ τὸν κατάλογον πάντων τῶν ἐργασθέντων εἰς ὀρείχαλκον καὶ ποιησάντων τεθρίππους ἵνα ἐκπλαγῆ καὶ ἐκθαμβος μείνῃ.

Ἄλλ' ἐκ τῆς φήμης τῆς πόλεως, καὶ τῆς ζέσεως μεθ' ἧς ἡ γλυπτικὴ ἐνταῦθα ἐκαλλιεργείτο, δύναται τις νὰ πορισθῆ τὴν ἀξιολογότητα τῶν ἀγαλμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ θέλοντος νὰ κρίνῃ αὐτὰ δι' ἄλλοτρίου κύρους μᾶλλον, ἢ δι' ἄλλοτρίων ὀφθαλμῶν.

Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὁ Σεύτζης ᾤδε πως ἀποφαινεται: «Οἱ ἵπποι οὗτοι, λέγει, εἰσὶν ἐπίσημοι καὶ παριστάνοσι τὴν δύναμιν μᾶλλον, ἢ τὴν λεπτότητα». Ἐκ τῆς τετμημένης αὐτῶν κόμης καὶ τοῦ σχήματος τῆς οὐρᾶς, εὐκόλως ἐξάγεται ὅτι ὁ τεχνήτης ὅλως ἠγνόει τίνι τρόπῳ νὰ παραστήσῃ αὐτούς.

Αἱ κεφαλαὶ ὅμως αὐτῶν εἰσὶ τῷ ὄντι ἀξιοπαρατήρητοι· αἱ ἡμιονεωγόμεναι ρίνιαὶ καὶ τὰ κεκηνότα αὐτῶν στόματα πνέουσι τὴν ζέσιν καὶ τὴν ὀρμὴν μεθ' ἧς ὑπ' αὐτῶν ἐσύρετο τὸ ἥλιον ἄρμα, καὶ χωρὶς ματαιώας ν' ἀναδράμωμεν εἰς εἰκασίας, φαίνεται ὅτι πιθανώτερά εἰσι τὰ ὑπὸ τοῦ Δυσίππου περὶ τούτων λεγόμενα, ἢ τὰ ὑπὸ Πολυκλήτου καὶ Μύρωνος.

Τῶν τεχνητῶν ἐκεῖνων τὰ ἔργα ἦσαν παραστατικὰ νεαρῶν εἰκόνων καὶ ἐφαίνοντο οἱ μύωνες, ὡς εἰπεῖν, τεταραγμένοι, καὶ ἐπομένως παρετρηίτο ἰσχυρὸς μᾶλλον ἢ χάρις. Ἀμφότεροι δὲ οὗτοι ἠγνόουν

τῆς κόμης τὴν κατασκευὴν, καὶ ἠκμαζον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους, καθ' οὓς οἱ Χίοι ἐν εἰρήνῃ διατελοῦντες ἦσαν ἰσχυροὶ κατὰ θάλασσαν, ἠτύχουν διὰ τοῦ ἐμπορίου, καὶ εὐκόλως ἠδύναντο νὰ καλλωπίσωσι τὴν ἑαυτῶν μητρόπολιν.

Τοιαύτη ἐποχὴ διήρκεσεν ἀπὸ τῆς Οἴ—ΡΙΓ'. Ὀλυμπιάδος, ἐποχῆ, ἐν ἣ συγκαταλέγονται τὰ ἐβδομήκοντα ἐκεῖνα εὐδαίμονα διὰ τοὺς Χίους ἔτη. Ἐὰν λοιπὸν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον κατασκευάσθησαν οἱ ἡμέτεροι ἵπποι, ἀριθμοῦσι μέχρι τοῦδε 2,248 ἔτη, ἦτοι 382 π. Χ., καὶ εἰσὶν ἀρχαιότεροι παντὸς ἄλλου χαλκίμου μνημείου, σωζόμενοι ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Ἀλκιβιάδου, τοῦ Περικλέους, τοῦ Πλάτωνος.

Ἡ γνώμη τοῦ Κ. Γεῖτζ νομίζω ὅτι δὲν εἶνε ἀξία καλῆς ὑποδοχῆς. Οἱ χαρακτῆρες τοῦ Μύρωνος καὶ τοῦ Πολυκλήτου φαίνονται διάφοροι, καὶ ὁ πρῶτος φημίζεται πολυαριθμότερος καὶ ὀξυνοῦστερος καὶ συμμετρικώτερος τοῦ δευτέρου, ὅστις ὑπὸ τινος ἀρίστου κριτοῦ ὀρίζεται ἐξοχος ποιητῆς καὶ ἐπιτηδειότερος νὰ ἐκφράσῃ τὴν τρυφηλότητα τοῦ Βάκχου καὶ τὴν θάλλουσαν νεότητα τοῦ Ἀπόλλωνος, ἢ τὸ εὐρωστον τοῦ Ἡρακλέους ¹⁾). Πρέπει ἀκολούθως ν' ἀποδείξῃ τις ὅτι ὁ Μύρων ἦνθε ἐν τῷ διαστήματι τῷ μεταξὺ τῆς Οἴ. καὶ ΡΙΓ'. Ὀλυμπιάδος καὶ οὐχὶ ἐν τῇ Ε'. ὡς φαίνεται βέβαιον ²⁾), καὶ ὅτι τοῦθ' ὅπερ περὶ αὐτοῦ μόνου λέγει ὁ Πλίνιος, ὅτι δὲν ἐποίησε τὰ μαλλία καὶ τὴν ἦβην ἐπιτηδειότερα τῆς τραχείας Ἀρχαιότητος, ἠδύναντο ν' ἀποδοθῆ καὶ αὐτῷ τῷ Πολυκλήτῳ. Ἔτι πρὸς, αὐταὶ αὐταὶ αἱ λέξεις διδάσκουσι μὲν ὅτι ὁ Μύρων δὲν ἐγίνωσκε νὰ δώσῃ μαλακότητά τινα καὶ στίλβωσιν εἰς τὰ μαλλία, δυσχερέστατον πρᾶγμα ἐν τῇ γλυπτικῇ, καὶ ὅτι παρίστα τοὺς κοκκίνοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀκριβῶς παραλλήλους, ἀλλ' οὐχὶ ὅτι ἀνεπιτήδειος ἦτο νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἱππίους τρίχας, ἥττονα ἀπαιτούσας ἐπιμέλειαν καὶ δεξιότητα. Μάλιστα ζητητέον διατί ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τοῦ Παρθενῶνος, τῷ Φεῖδιᾳ ἀποδιδόμενοι, εἰς δύο ὠραῖοτατὰ ἀγάλματα θρησάλκινα τοῦ Ἡρακλείου, εἰς πολλοὺς λίθους

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ἈΘΕΟΥΠΟΥ

1) Win. Ist. L. IX. C. 1.

2) Monum. Ined. Part. C. C. XXV. Tratt. Prel. C. III.

1) Paus. L. II degli Eliaci. Plin. L. XXXIV.

2) Paus. L. VIII e X. Eust. Gomm. in Dion. Perieg.

καὶ εἰς μίαν καρνατίδα, βλέπονται ἵπποι ἄνευ μακρᾶς κόμης, ἀποτελούσης τὸ κάλλος καὶ τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν.

Ἡ παρατήρησις αὕτη δὲν διεξέφυγε τὸν Οὐίνκελσον, ὅστις συμπεραίνει ὅτι οὐχὶ διὰ μόνην ἐπίδειξιν παρίσταντο οἱ ἵπποι τετμημένοι τὴν κόμην.

Ὁπωσδήποτε ἡ ἰδέα ὅτι οἱ ἵπποι κατασκευάσθησαν κατὰ τὰ ἔνδοξα ἔτη τῆς Χίου, ἔχεται τινος πιθανότητος, ἂν καὶ μένωμεν ἀμφίβολοι ἔνεκεν χωρίου τινὸς τοῦ Κικέρωνος, ὅστις κατὰ τοῦ Οὐέρρου ἐπιπίπτων, ἐπιπλήττει αὐτὸν ὅτι ἤρπασεν ἐκ Χίου πολλὰ ὠραῖα ἀγάλματα ¹⁾ ἐνταῦθα ἠδύνατό τις νὰ προσθήσῃ ὅτι οἱ ἵπποι, ἧ δὲν εἶχον σχηματισθῆ, ἧ δὲν ἦσαν περίφημοι, ἀφ' οὗ δὲν ἀπετέλεσαν μέρος τῶν σκύλων, ἂν καὶ πιθανὸν νὰ ἔμεινε, ὡς μετὰ τὴν κατάρτησιν καὶ τὰς κλοπὰς τῶν Ῥωμαίων ἔμειναν ἐν Ἠπείρῳ τῆς Ἑλλάδος τὰ τοσαῦτα ἔργα, ἅτινα παρέχουσιν ἄφθονον ὕλην εἰς τὰ δέκα βιβλία τοῦ Πausανίου.

Καὶ ἴσως ὁ Οὐέρρου δὲν ἐτόλμησε ν' ἀρπάσῃ καὶ αὐτὰ, διότι ἔκειντο εἰς μνήμην κατορθώματός τινος, ὕπερ παρεκίνει τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ λαοῦ, μὴ δυναμένην ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ ὑπομείνῃ ἐν εἰρήνῃ τὴν ἀρπαγὴν.

Καὶ τίς οἶδε μὴ ἀνεπώλουν νίκην τινὰ τῶν Χίων ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἧ ἐν τινι τῶν δημοσίων καὶ ἱερῶν ἀγώνων τῆς Ἑλλάδος, ἐνθα πανταχόθεν συνέρρεον οὐ μόνον οἱ ἰδιῶται, ἀλλὰ καὶ οἱ Βασιλεῖς καὶ αἱ πολιτεῖαι.

Τῷ ὄντι, οὐ μόνον ὁ ἀρματηλάτης, ἀλλὰ καὶ ὁ ἵππος αὐτὸς ἐτύγχανε τιμῶν, ὥστε περίφημά εἰσιν ἄχρι τοῦ νῦν τὰ ὀνόματα, ὁ Αἶαξ, ὁ Δίακος, ὁ Ἀετὸς κτλ.

Εἰς τὰ γενναῖα ταῦτα ζῶα ἠγείροντο ἀγάλματα, ἐχορηγεῖτο δημοσία ταφή, τῶνομα καὶ ἡ πατρίς ἐχαράττετο ἐπὶ μαρμαρίνων πινάκων, καὶ παρεχωρεῖτο τὸ ὠραῖον ἐπιθετὸν «στεφανήφοροι» ὅπερ ἐξαιρετικῶς εὐρίσκομεν ἐν τινι μεταλλεῖῳ τῆ Χίου διδόμενον.

Καὶ ἐκ τῆς αἰτίας ἴσως δι' ἣν ἐγένοντο οἱ ἵπποι, ὁ Θεοδοσίος συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ τοποθετήσῃ αὐτοὺς ἐν τῷ Βυζαντινῷ κίρκῳ.

Ἄλλ' ὄχι, ὅτι πολὺ παρεξέτράπημεν εἰκάζοντες, καὶ καιρὸς ἦδὲν νὰ περιστείλωμεν τὰ ἱστία, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ὁ χρόνος, ὅστις ἀφῆρεσε τοσαῦτα πολύτιμα συγγράμματα, θέλει ἀποτίσει αὐτὰ μετὰ τῶν ἀρχαίων ἀπομνημονευμάτων τῶν αὐτοῖς ἐμπιστευθέντων.

Ἐπάναγκες πρὸς τοῖς ῥηθεῖσι καθίσταται νὰ προσθέσωμεν ὅτι οἱ, ὧν μνείαν πρόσθεν ἐποιησάμεθα, ἵπποι ἀπῆλαυνον ἂν τῆς προσηκούσης ἀξίας καὶ πρὶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεοδοσίου, εἰ οὗτος δεδομένος εἰς τὴν ἵππασίαν καὶ τὴν ζωγραφίαν, εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐπὶ συνέσει διακεκριμένος Αὐτοκράτωρ διανοεῖτο νὰ μεταφέρει τούτους εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς μετεκομίσαστο καὶ τοὺς ἐλέφαντας ἐκείνους ἐκ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἱεροῦ τοῦ Ἄρεως ¹⁾, τοῦθ' ὅπερ ἐδύνατο νὰ συμβῆ ὅτε, ἀνεγερθείσης τῇ ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ τῆς ἐκ σεισμοῦ εἰς ἐρείπια μεταβληθείσης Κωνσταντινουπόλεως ἤθελον ὑποχρεωθῆ αἱ ὑποτελεῖς αὐτῇ πόλεις νὰ προσφέρωσιν ὡς φόρον τὰ πολυτιμώτερα καὶ κάλλιστα τῶν μνημείων τῶν.

Διόπερ βλέπομεν κεκοσμημένην τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐκ τῶν ὠραιότερων τῶν Δελφῶν μνημείων, ἀνηκόντων εἰς τὰς Ἀνατολικὰς καὶ Δυτικὰς ὑποτελεῖς πόλεις, τὴν Κύζικον, Νικομήδειαν, Κύπρον τε καὶ Ἀντιόχειαν, ἐν αἷς διαπρέπει κατ' ἐξοχὴν ἡ Χίος ²⁾.

Ἀλλὰ, τίς ἀνθρωπίνῃ διάνοια θέλει ἀσπασθῆ ἀδιστάκτως ὅτι, μετακομισθέντες οἱ ἵπποι εἰς Κωνσταντινούπολιν διέμεινον ἀβλαβεῖς ἐπὶ ὀκτὼ περίπου ἑκατονταετηρίδας ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων, οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐμφυλίων στάσεων καὶ περισπασμῶν, τῶν σεισμῶν καὶ πυρπολήσεων, ὧν θύματα ἐγένοντο τὰ ἀξιολογώτερα τῶν μνημείων, καὶ ἐξ ἐκείνων τέλος, ὧν ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις διέλαμψαν ³⁾.

Ἰτίς ἄρα γε γνήσιος Ἕλλην δύναται μεθ' ἡρεμίας ψυχῆς καὶ ἀδακρυτῆ ν' ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην του τὰς ἐγκαθειρξείας, τὰς βίας, τοὺς προπηλακισμοὺς, ὅσα ποτὲ τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης τὰ ἔθνη διέπραξαν κατ' αὐτῆς τῆς Βασιλίδος τῶν πόλεων;

Τῷ ὄντι ἐκ τῶν πολυπληθῶν λαφύρων, τῶν ἀναριθμητῶν θη-

ΙΑΚΩΒΑΚΕΛΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΤΕΠΙΤΡΗΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΑΘΕΝΩΝ

1) Cœd. Com. Ist. p. 254 Anon. in Band. 1. 60.

2) Anon. 14. 11. 60.

3) Heyne, de interitu oper. antiq. Epolit. Comment. Societ. Cott. T. XII.

σαυρών, οἵτινες ἐπεσωρεύθησαν ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἐκ πολλῶν κατακτήσεων, ὁ Ῥωμαίων Δῆμος εἰς τοσοῦτον αἰσχροτήτος ἐξώκειλεν, ὥστε οὔτε θρησκείαν, οὔτε αὐτὰ τῶν Ἡγεμόνων τὰ παραγγέλματα ἐσέβοντο. Καὶ ἂν τὰ νικηφόρα ἐκεῖνα στίφη βέβηλον ἔθετον χεῖρα κατὰ τῶν ἱερῶν τῶν Ναῶν ἐπίπλων καὶ κοσμημάτων, ὑπὸ δεξιῶν κατεσκευασμένων χειρῶν, θραύοντες τὰς θύρας καὶ καταπατοῦντες καὶ εἰκόνας καὶ ἄμφια καὶ διὰ τῶν ἡμιόνων εἰσερχόμενοι εἰς τὰ δσιώτερα μέρη, καταστρέφοντες τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα ἐδάφη, ἵπως ἐδύνατο αὐτὰ τὰ τῶν Ἑλλήνων λιθοξόων ποιήματα νὰ μὴ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν θηρίων τούτων ;

Ταῦτα πάντα βεβαίῳ καὶ Νικήτας περιγράφων μίαν τῶν εἰκόων ἐκεῖνων καὶ λοιπῶν ἀγαλμάτων, ὅσα οἱ ἐπάρατοι οὔτοι καὶ ἐχθροὶ τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ ὠραίου ἔθραυσαν ἐνέπρησαν, ἢ καὶ διὰ ὑποδεστέρων ἔργων ἀντήλλαξαν ¹⁾. Εἰ δέ τις ἀμφιβάλλει εἰς τοὺς λόγους τοῦ Νικήτα, νομίζων αὐτὸν ὀργισμένον καὶ ἐκδικούμενον τὴν ἀθλίαν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος κατάστασιν, ἀκουσάτω τῶν λόγων Πάπα Ἰνοκентίου τοῦ Γ'. λέγοντος : «*Ut Graecorum Ecclesia, quæ in Latinis nonnisi proditionis exempla et opera tenebrarum aspexit, ut merito [illos abhorreat plusquam canes ²⁾]*».

Διὰ τῆς λέξεως ἐνταῦθα *Λαῖνοι* δὲν πρέπει τις νὰ νομίση μόνον, ὡς ἀποφαίνεται ὁ Κόμης Κικονιάρης, τοὺς Ἐνετοὺς, ἀλλ' ἅπαντας ἐκεῖνους, οἵτινες ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας διεπόμενοι μετέβησαν εἰς Ἱερουσαλήμ, καθάπερ καὶ Γάλλοι καὶ Φλαγίγγοι καὶ Ἄγγλοι· οὐδὲ ὀφείλει τις νὰ πεισθῇ τοῖς τοῦ Συγγραφέως ῥήμασι, ὅς διακαοῦς ἔνεκα ἔρωτος πρὸς τὴν οἰκίαν πατρίδα, αἰτιᾶται τοὺς Γάλλους, καθότι ἢ ἐξ ἴσου τὸν τε ψόγον καὶ τὸν ἔπαινον τοῖς ἀνθρώποις ἀπονέμουσα ἱστορία, διδάσκει ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἔλαβον μέρος εἰς τὰς μνηθείσας βιαιοπραγίας, καὶ ἡμεῖς οὐδόλως πρέπει νὰ θαυμάσωμεν, παραβάλλοντες τὰ τοιαῦτα πρὸς τὰ γεγονότα. Ἡ ὀργὴ καὶ ἡ βιαιοπραγία τῶν στρατιωτῶν οἵουδὴποτε ἔθνοιο ὑπῆρξαν ἀείποτε τοιαῦτα, καὶ ἐκ τούτου οὐδὲν

1) Narratio de Statuis Copinis.

2) Gesta Innocentii III. p. 57.

ἤττον τοῦ Νικήτα, ἀκούομεν τοῦ Πολυβίου δυσανασχετοῦντος ὅτι ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἐκρημνίζοντο κατὰ γῆς τ' ἀγάλματα, καὶ περιφρονοῦντο τὰ ἔθνη, καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔπαιζον τοὺς κύβους ἐπὶ τῶν ὑπὸ ἐξόχων καλλιτεχνῶν ἐζωγραφισμένων πινάκων. Ἐκτὸς τούτου κατ' αὐτὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν ἄλωσιν, ὅποσα πεπλανημένα καὶ ὕλως ἄδοξα ἔθνη δὲν ἐστράτευσαν ὑπὸ τὰ Ῥωμαϊκὰ ὄπλα ; χωρὶς νὰ προσθέσωμεν ὅτι οὔτοι ἦσαν ἔμποροι καὶ πολεμισταί, καὶ οὐκέτι ἡ Ῥώμη εἶχε καταστῆ ἑστία τῶν ὠραίων τεχνῶν, οὐδὲ εἰσέτι ἡ θάλασσα ὑποχωροῦσα, οὔτως εἰπεῖν, εἰς τὸ κράτος τῶν κολοσσῶν τούτων, εἶχεν ἀπογαιωθῆ πρὸς οἰκοδομὴν τῶν θαυμαστῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν ἐκεῖνων κτιρίων, ἅτινα μαρτυροῦσιν εὐγλώττως τῆς τε Κορίνθου καὶ Ῥώμης τὰ μεγαλουργήματα. Ἐν μέσῳ λοιπὸν τοσαύτης καταστροφῆς δὲν εἶναι ἀξιοπαρατήρητόν πως τὸ ἡμέτερον μνημεῖον διέφυγε τὴν λύσσαν αὐτῶν, ὅπερ ἴσως ἐσώθη διότι ὁ στρατιωτὴς σεβόμενος, ὡς εἰπεῖν, τὸ μετ' αὐτοῦ τοὺς πόνους, τὴν ἡχὴ τῶν σαλπίγγων καὶ τὴν κλαγγὴν τῶν ὄπλων νεμόμενον ζῶον, κατ' οὐδὲν ἔβλαψεν αὐτό.

Ὁ Σαβρὺς ¹⁾ μετὰ γελοιώδους τινὸς κενοφροσύνης λέγει ὅτι τὸ ῥηθὲν μνημεῖον τῷ ἐδόθη ὑπὸ τῶν Γάλλων κατὰ τὴν Ἐνετοκρατίαν, ὅπερ ὕστερον διεκόσμηε τὴν τῆς Μητροπόλεως εἴσοδον, ὡς ἂν οἱ Ἐνετοὶ ἐστράτευσον μισθωτοὶ ἢ κατὰ δεύτερον λόγον ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἢ ὥσανεὶ μὴ ἦσαν αὐτοὶ οὔτοι ἢ ἐμψύχωσις τοῦ πολέμου, ἐξ οὗ διὰ μεγάλης συνέσεως τοσαύτη κατέρρεεν ὠφέλεια.

Ἀπ' ἐναντίας δύναται τις νὰ ἀντείπῃ τῷ Σαβρῷ ὅτι, ἂν ἐδωρήθη τὸ σκῆπτρον τῷ Βαλδουίνῳ, τοῦτο πρέπει νὰ ὀφείλωσι τῷ Ἑρρίκῳ Δανδόλῳ, ὅς διὰ τῆς φρονήσεως αὐτοῦ προὔτιμησεν ἵνα ἡ βασιλεία αὐτῷ, ὡς λίαν ἀφισταμένῳ τῆς τε ὑπεροψίας καὶ ἐπιδράσεως τῶν Ἐνετῶν ἀνατεθῆ, ἵνα, ἂν ποτε ῥῆξις ἐπέλθῃ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ αὐτοῦ φανῆ, ὅπως οὐν ἐπιεικέστερος.

Καταλληλότερον εἶνε νὰ πιστεύσωμεν ὅτι κατὰ τύχην σωθέντες οἱ ἴπποι ἀπὸ τῆς πρώτης ταραχῆς, ἔμεινον κατὰ μέρος ἐν ἔτος,

ΙΑΚΩΒΑΙΟΣ
ΔΗΜΟΔΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΘΕΟΥΣΙΟΥ

ὁπότε ὁ Μαρίνος Ζῆνος, ἐκλεχθεὶς τῷ 1,205 δῆμαρχος ἐν Κωνσταντινουπόλει μόνος ἠννόησε μετ' ὀλίγων ἀρχηγῶν τὴν ἀληθῆ αὐτῶν ἀξίαν. Τεκμαίρεται δὲ τοῦτο ἐκ τῶν ἀρτι ρηθέντων καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Κυριαρχία ἐδώρησεν ¹⁾ εἰς τὸν ὑποκόμην Μορεζίνην ἓνα πόδα αὐτῶν καθ' ὄδον συντριβέντα, ὥστε νέος ἀντεκατεστάθη εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ, μετὰ μείζονος ἐπιτηδειότητος κατεσκευασμένος, ὡς φαίνεται ἐν τῷ ὄπισθεν μέρει τοῦ πρώτου ἵππου. Ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὸν Ἐρίτζον, ἐπετέθησαν ἀκολούθως εἰς τὸ νεώριον, ἔνθα διέμεινον ἐπὶ πολὺ, καὶ ἀντὶ μετὰ θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ νὰ διατηρῶνται, πολλάκις ἐκινδύνευσαν νὰ θραυσθῶσι, τοσοῦτ' ἀμαθεῖς ἦσαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ ἄνθρωποι. Ἄλλ' ὀφθέντες εἶτα ὑπὸ τινων πρέσβων, τῆς γλυπτικῆς εἰδημόνων, καὶ μεγάλως ὑπ' αὐτῶν θαυμαστωθέντες ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ²⁾, οὐχὶ ὡς ἀφιέρωμα εἰς τὸν Θεὸν τῆς Νίκης, ἀλλ' ὡς εἰς τόπον ὑψηλὸν, σημαντικὸν καὶ ἀσφαλῆ, ὥσπερ τὰ κατώτερα ἀνάγλυφα ἐκεῖνα, τὰ παριστῶντα τὸν Ἡρακλῆν, τὴν Δήμητραν καὶ ἄλλα μυθολογικὰ πρόσωπα, προσηρμόσθησαν εἰς τὸ τοῖχος τοῦ Ναοῦ. Καὶ ἂν καὶ, κατὰ τὴν σοφὴν παραγγελίαν τοῦ Πλινίου, τὰ ἔξοχα κατασκευάσματα τίθωνται εἰς τόπους ὑψηλοὺς, ἵνα φαίνωνται καὶ θαυμάζωνται ὑπὸ τῶν περιηγητῶν, οὐδὲν ἦττον δὲν δύναται τις ν' ἀρνηθῆ ὅτι οἱ ἵπποι ἐν ᾧ αὐξάνουσι τὴν λαμπρότητα τοῦ Ναοῦ, οὐδεμίαν λαμβάνουσι ἀπ' αὐτοῦ ἐκεῖνοι καὶ δὲν φαίνονται, οὕτως εἰπεῖν, εὐχαριστημένοι νὰ κῆνται ἐπὶ τοῦ ἀριστουργήματος ἐκείνου τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, διότι ἐν τῇ ἐνδόξῳ, ἀλλὰ ξένη ταύτῃ γῆ, πολλὰ ἄλλα ἔργα μετηνέχθησαν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος.

Ἄγνωστός ἐστιν εἰσέτι ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν οἱ ἡμέτεροι ἵπποι ἐπὶ τῆς Μητροπόλεως ἐτέθησαν, καὶ οὐδεμίαν μάλιστα μνειάν περὶ τούτου ποιοῦσι τὰ ἔνενικὰ χρονικά, εἰμὴ κατὰ τὸ τέλος τῆς Ε'. ἑκατονταετηρίδος. Πρῶτος ὁμιλῶν περὶ τούτου εἶνε ὁ Πετράρχης εἰς τὴν ἐπιστολὴν του ἐκείνην πρὸς τὸν Πέτρον Πητοικὸν ἐκ Βωλωνίας, ὅταν περιγράφη τοὺς ἀγῶνας, οἵτινες ἐν Ἐυστίχ τῷ 1,364 ἔλαβον

1) Sanuto. Vite dei Duchi. Andrea Moresini, dell' imp. ed esped. di Terra Santa.

2) Discorso delle medaglie. (loc. cit) Sanson, Ven. p. 12.

χώραν, ἕνεκεν τῆς ἀνακτήσεως τῆς Κρήτης, οὗς καὶ αὐτὸς εἶδε. « Locus est, γράφει οὗτος, ubi quatuor illi aerei et aurati equi stant, antiqui operis, ac praeclari, quisquis ille fuerit, artificis, ex alto pene vivis adhinnientes et pedibus abstrepentes ¹⁾ ».

Τὸ χωρίον τοῦτο ἀξιόν ἐστι ν' ἀναφερθῆ, οὐ μόνον διότι πρῶτον ἐνταῦθα ἀναπολοῦνται οἱ ἵπποι, καὶ φαίνεται πόσον τότε ἐτιμῶντο, ἀλλ' ἵνα ἀπονεύω εἰς Ἰμάς, Κύριε Σύμβουλε, τὸν ὀφειλόμενον ἔπαινον, ὡς ἐπιτήδειον κριτικόν, διότι ἐν ᾧ πρῶτον ἀνεγινώσκετο: « pene vivis odimantes, ὥστε ὁ Σανσοβίνος ἐπήδησε τὴν δυσκολίαν ἐν τῇ μεταφράσει αὐτοῦ, διαστρέφων τὸ χωρίον ²⁾, Ἰμεῖς διὰ τῆς μεταβολῆς τριῶν γραμμάτων ἀνεδώκατε ὠραίαν καὶ κομψὴν εἰκόνα, ὥστε νῦν δοκοῦσιν οἱ ἵπποι οἴωνε χαμαιτιζόντες καὶ τοῖς ποσὶ κροτοῦντες.

Ἐκτὸς τούτων ἠδυνάμεθα ἐκ τῆς ἱστορίας νὰ συμπεράνωμεν ὠραίαν πρὸς τιμὴν ἡμῶν μαρτυρίαν, ἐὰν ἡ διήγησις Ἀγγλου τινὸς προήρχετο ἐκ βεβαίας πηγῆς, διότι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος συγγραφεὺς παραμορφώσας πολλαχῶς τὸ ἴδιον πόνημα, ὀλίγην ὑπόληψιν χαίρει. « Ἀφ' οὗ οἱ Ἐρετοὶ, λέγει οὗτος, ἐρίκησαν τῷ 1,201 (ἤθελε νὰ εἴπῃ τῷ 1,204) τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ Μαυρίκιος (Μαρίνος) Ζῆνος δῆμαρχος ἐπέμφθη εἰς Ἐρετὶαν τοὺς ἵππους, οἵτινες ἦσαν ἀνέκαθεν ἐν τῷ κίρκῳ (ἀψίδι) τοῦ Νέωρος, συμαιτικὸν εἶνε ὅτι ὁ Φραγκῖσκος Καβάρας (Καρράρας) Ἡγεμὼν τῆς Μαρτουῆς (Παδούης) καὶ ὅστις ἐχρημάτισε καὶ τῆς Ἐρετίας (πότε;) κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἐμυλλίων σπαραγμῶν τῆς Γενοῦης, ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ζητήσῃ τοὺς ἵππους, πρὶν ἢ οἱ πρέσβεις γίνωσι δεκτοὶ εἰς τὴν Ἀδύλην ³⁾ ».

Οὐ διάφορος τῆς ὑπὸ Πετράρχου δοθείσης, εἶνε ἡ κρίσις τῶν μεταγενεστέρων, οἵτινες συμφῶνως ἐν τινι συγγράμματι περιφανεῖ καὶ ἀξιολογοτάτῳ διακηρύττουσιν ὅτι τὸ σῶμα τῶν ζώων εἶνε ἀναλο-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΥΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟΝ

1) Epist. Senil. IV.

2) Vede sopra, 3. alla naraz. del Co. Ciconiara.

3) Voyage en France, en Italie et aux îles de l' Archipel. Ouvr. traduit de l' Anglais 1763. T. 11, 195. e 96.

γώτατον, κομψόν καὶ ὠραϊόν¹⁾). Εἰς τὴν κρίσιν ταύτην τὴν ὑπὸ πολλῶν ὑποστηρικθῆσαν αντιπαρτάσσεται ὁ Φαλκονέ ὅστις ἀγενεὶς κρίνει τὰς κεφαλὰς καὶ τὰς συγκολλήσεις, καὶ λυπεῖται ὅτι ὁ δ-πίσθιος ποῦς προβάινει ὑπὸ τὸ σῶμα, ἐν ᾧ ὄφειλεν εἶναι ἐν τῷ περιπατοῦντι ζῶφ ὁ ἀπώτερος²⁾). Ἐὰν ἡ ἐπίκρισις αὕτη ὀρθή ἐστιν, ἀπόκειται τοῖς σοφοῖς νὰ κρίνωσι, διότι ὁ Φαλκονέ, ἐπίσημος ἐρμογλύφος καὶ συγγραφεὺς, φαίνεται μεγάλην τάσιν ἔχων νὰ κατηγορῇ τοὺς παλαιούς, οὐχί, ὡς ἕτεροι εἶπον, ἵνα ἑαυτὸν ἀνυψώσῃ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἔφειν ἐκείνην νεωτερισμοῦ, ἥτις καθιστᾷ αὐτὸν ὅμοιον τῷ **Perault**, ὁμοιοθεῖ φιλολόγῳ. Ἐκτὸς τούτου οὗτος ἐπάγει εἰς μαρτυρίαν τοὺς γραπτοὺς πίνακας, καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἑτέρου ἱκανοποιούμεθα ἀρκούντως, ἐὰν μεθ' ὅλων τῶν ἀκριβολογιῶν αὐτοῦ προτιμᾷ τέλος πάντων τῶν ἵππων τῆς Ἐνετίας, τὸν περίφημον ἐκεῖνον τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου, ὅστις κεῖται ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου.

Ἀκολούθως ἵνα ὀρθῶς κρίνωμεν περὶ τοῦ κάλλους εἰκόνων τινῶν, ὀφείλομεν νὰ γινώσκωμεν ἐν ἐγένοντο μόνον ἵνα καθ' ἑαυτὰς διαλάμπωσιν, ἢ μᾶλλον ἵνα χρησιμεύωσιν εἰς ἄλλην οἰκοδομὴν, διότι ἐν τῇ δευτέρᾳ ὑποθέσει πρέπει νὰ προσάψῃ τις καὶ τὴν ἀναλογία, ἥτις ἀρκεῖ εἰς τὸν ὀφθαλμὸν, ἵνα ἱκανοποιηθῇ ἐκ τῆς ὠραιότητος ἐκείνης, ὠραιότητος, ἥτις, καὶ τοὶ μὴ ὑπάρχουσα, φαίνεται ὁμοῦς οὕσα μακρόθεν. Τοῦτο δὲ λέγω περὶ οἰουδήποτε κυρίως, ὅστις ἐπιθυμῶν λεπτὴν καὶ ἀκριβῆ ἐξέτασιν, ἤθελεν ἰσχυρισθῆ ὅτι οἱ ἵπποι ἔχουσι τι στερεὸν εἰς τὰ μέλη.

Ἄλλ' ἐὰν οὗτοι πάντοτε ἐθεωρήθησαν εὐγενεῖς διὰ τὰς ἀναλογίας, ἀνάγκη νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οὐχ' ἦττον εὐγενεῖς εἰσι καὶ διὰ τὴν ὕλην. Διὰ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν διαθρullεῖται ὅτι σύγκεινται ἐκ Κορινθιακοῦ μετάλλου, ὅπερ ὅμως ἀμφίβολόν ἐστι ἐὰν πράγματι ὑπῆρχεν, ἢ ἐὰν γέγονε, ὡς φέρει ἡ φήμη, ὅπουταν ἐνεπρήσθη ὑπὸ τοῦ βαρβάρου Μουγγίου ἢ περιβλεπτος καὶ καλὴ καὶ πλουσία ἐκείνη πόλις. Ἄλλοι ἐξ ὀρειχάλκου ἐνόμισαν αὐτοὺς, καὶ ὀρθῶς, ἐὰν ὑπολάβωμεν τὴν λέξιν ἐν ᾗ εἶχε παρ' ἀρχαίους σημασίαν, ὅπου καὶ τὸν χαλκὸν

καθαρὸν καὶ μετ' ἄλλων μεμιγμένον ἐδήλου. Ἀλλὰ μεταγενέστεροι ἄλλοι ἀκριβέστερον παρατηρήσαντες, παρέδωκαν ὡς ἀναντίρρητον ὅτι τ' ἀγάλματά εἰσιν ἐκ καθαροῦ ὀρειχάλκου, καὶ δύο χημικοὶ μάλιστα ἦρον καὶ τὴν ἐλαχίστην περὶ τούτου ἀμφιβολίαν.

Ἐκ τοῦ ἐκ Παρισίων σταλέντος μοι, λέγει ὁ Κλαπάρθ, τεμαχίου χαλκοῦ, 40 μόνον κόκκων, ἐξήγαγον διὰ χημικῆς ἀναλύσεως, ὅτι οἱ ἵπποι οὗτοι δὲν σύγκεινται ἐκ καθαροῦ χαλκοῦ, ἀλλ' ὅτι περιέχουσι κασσίτερον, κατὰ μικροτάτην ὅμως ἀναλογίαν. Τὸ ὄξυ δὲ τοῦ κασσιτέρου τὸ ἐξαχθὲν ἐκ 40 κόκκων μίξεως εἶναι μόνον 0,35 ἑκατοστὰ κόκκου, ἄτινα ἐπαναγόμενα εἰς τὴν μεταλλικὴν αὐτῶν κατάστασιν, εἰς 4,000 λίτρας μίγματος δὲν ἀφαιροῦσιν ἢ 7 μόνον κασσιτέρου. Ἐπειδὴ δὲ ἐκτὸς τοῦ ἀπλοῦ χαλκοῦ κατὰ τὴν νιτρικὴν διάλυσιν δὲν ἐφάνη οὐδὲν ἄλλο μεταλλικὸν σημεῖον, ἐλλόγως τις πρέπει νὰ ἐξαγάγῃ ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ θαυμασίου τούτου ἔργου ἤθελε νὰ συμπυκνώσῃ ἔτι μᾶλλον τὸν χαλκόν.

Ἀλλὰ μὴ δυναμένη ἡ ἐλαχίστη 7 κόκκων κασσιτέρου ἀναλογία νὰ ἐπιφέρῃ ἀλλοιωσίν τινα εἰς 993 κόκκων καθαροῦ χαλκοῦ εἰς τὴν τοῦ μετάλλου ποιότητα, ἔπεται ὅτι οὐδὲ πρὸς τὸν χαλκὸν συγκριτέα ἐστὶ ἡ τοιαύτη μίξις. ¹⁾ Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Πρωσσοσ χημικός μετ' αὐτὸν δὲ ἔρχεται ὁ ἐκ Γαλλίας Δαρσέτης ὡδὲ πως ἀποφαινόμενος.

Ἐὰν ὁ χαλκὸς τῶν ἐν Ἐνετίᾳ, ἵππων καθυποβληθῇ εἰς χημικὴν ἀνάλυσιν, θέλει εὐρεθῆ ἐν αὐτῷ κασσίτερος, μόλυθος, χρυσὸς καὶ ἄργυρος. Ἐὰν ξεσθῶσιν αἱ ἐπιφάνειαι καὶ ἀφαιρεθῇ τὸ ἐπίχρυσον αὐτῶν μέρος δὲν εὐρίσκεται εἰμὴ μόνον χαλκὸς κασσίτερος καὶ μόλυθος. Ἄλλ' ἐὰν παρατηρηθῶσι μεγάλα τεμάχια καὶ ἀποκαθαρισθῇ διὰ τοῦ ξυράφου ὁ πρασινὸς χαλκὸς δὲν εὐρίσκει τις μόλυθον μετὰ κασσιτέρου. Ἄλλ' εἶναι πλέον δυσχερὲς νὰ λάβῃ τις τοιαῦτα τεμάχια, ἐν ᾧ καθ' ὅλον τὸ μέγεθος τῶν ἵππων τούτων βλέπομεν διάφορα κενά, ἢ δὲ τοῦ κασσιτέρου καὶ μόλυθου μίξις, ἐξ ὧν γέμουσιν οἱ ἵπποι, διηλθον, ἐν μέρει, ἐκ τῶν τοῦ χαλκοῦ ἀνοιγμάτων.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ - ΑΠΟΣΤΡΕΦΟΥ

1) Notes sur le Livre XXXVI de Plinie.

2) Ist. dell' arte ce. L. C. XV.

1) Recherches chimique sur la composition des quelques armes et utensiles de bronze antique. T. III. 1808 du Magazin Encyclopedique.

Ἄλλ' ἐκτελών τὴν ἀνάλυσιν ταύτην τοῦ χαλκοῦ, ἐπὶ ἐκλεκτῶν τεμαχίων, εὖρον αὐτὸν συγκείμενον ἐκ,

Χαλκοῦ 99,177

Κασσιτέρου 0,823

Κλάσματος ὁμοίου 0,008

Παρατηρητέον πρὸς τούτοις ὅτι τὸ θεικὸν ὀξὺ ἐθόλου τὴν διάλυσιν πιθανὸν λοιπὸν ὅτι τὰ 0,823 χιλιοσὰ κασσιτέρου ἄτινα εὐρέθησαν κατὰ τὴν διάλυσιν δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀνάμιξιν, ἀλλὰ πηγάζουσιν ἐκ τῆς μετὰ τοῦ κασσιτέρου μίξεως τοῦ μολύβδου, ἥτις ἐκάλυπτε τὴν ἐσωτερικὴν τῶν τεμαχίων ἐκείνων ἐπιφάνειαν, ἕπερ καὶ γὰρ ἠδυνήθη νὰ ἐξαγάγῃ.

Ἐντεῦθεν δύναται πᾶς τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι οἱ ἐν Ἐνεντία ἵπποι κατεσκευάσθησαν ἐκ μόνου χαλκοῦ, ἀλλὰ τοσοῦτον καθαρῶς ὥστε ματαίως τις σήμερον ἤθελεν ἀναζητῆσαι τοιοῦτον.

Ἀξιοσημεῖωτοι λοιπὸν καθίστανται οἱ ἵπποι διὰ τε τῆς χωνεύσεως τὴν μέθοδον καὶ τὴν καθαρὰν καὶ ἀξιόλογον αὐτῶν ὕλην, τοῦθ' ὅπερ δείκνυσι πασιφανῶς ὅτι καὶ τοὶ κατασκευασθέντες κατ' ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν, ὅμως αἱ περὶ τὴν πολυτεχνίαν καὶ μεταλλουργικὴν τέχνην γνώσεις τῶν ἀρχαίων δὲν ἦσαν περιορισμέναι.

Ἐπεθύμουν προσέτι νὰ λάβω μικρὸν μὲν, ἀλλ' ἐχρυσωμένον τοῦ χαλκοῦ τούτου τεμάχιον ἵνα προσδιορίσω σαφέστερον τὴν μέθοδον, δι' ἧς προσεκολλήθη ἐπ' αὐτῶν ὁ χρυσός. Ἡ τοῦ μετάλλου ὅμως ἀνωμαλία μαρτυρεῖ ὅτι μετεχειρίσθησαν πρὸς τοῦτο καὶ ὑδραργυρον, ὥστε καλὸν ἤθελεν εἶσθαι ν' ἀνεύρη τις καὶ τούτου τὴν πηγὴν, ἡ δὲ δυσκολία τῆς διαλύσεως ταύτης ὅλως ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ ἐλπίσωμεν αἰσίαν τὴν ἐκβασιν ¹⁾.

Ταῦτα ἐκτίθησιν ὁ Γάλλος Δαρσέτος τούτοις δὲ δύναται τις νὰ προσθήσῃ ὅτι τ' ἀγάλματα δὲν ἐχρυσώθησαν ὡς σήμερον χρυσοῦσι, διὰ τῆς ἐξατμίσεως δηλ. τοῦ ὑδραργύρου, ὅπως διαμείνη καθαρὸς καὶ στιλπνός, ἀλλὰ διὰ τινῶν χρυσῶν πιτάλλων συναρμολογουμένων μετὰ τοῦ μετάλλου καὶ διὰ τοῦ στερεῶς ὑπάρχοντος ἐπ' αὐτῶν ὑδραργύρου.

1) Note sur le cuivre des chevaux du Carrousel: nell' indicato vol. del Mag. Encyclop.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ διαφανὲς καὶ τὸ ῥευστὸν τοῦ ὑδραργύρου ἐδύνατο νὰ παραγάγῃ ὠχρότητα τινα, διὸ μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ μιμηθῶσ τοὺς ἐργάτας ἐκείνους, οἵτινες δι' ἀπλῆν πολυτελείας ἐπίδειξιν νοθεύοντες τὸ κράμα διὰ τοῦ λευκοῦ τοῦ ὠοῦ, μετεχειρίζοντο τὰ πέταλα οὐχὶ ἀπλᾶ καὶ λεπτά, ὡς τὰ τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ τοσοῦτον ὀγκώδη ὥστε ἤθελον ἀντιστοιχῆσαι πρὸς ἐξ τῶν σημερινῶν ¹⁾: διὸ φαίνεται εἰσέτι ἐπὶ τῶν ἵππων ἡ ἀρχαία αὐτῶν λαμπρότης, μὴ ὑποκύψασα οὐδόλως εἰς τὸν πανδαμάτορα χρόνον καὶ τῶν ἀρπάγων τὰς χεῖρας.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν τρόπον δι' οὗ ἐχύθησαν οἱ ἡμέτεροι ἵπποι, πολλοὶ ὑπέλαβον ²⁾ ὅτι ὁ τότε τεχνίτης μετεχειρίσθη δύο σχήματα, ὧν ἕκαστον ἐξετέλειτο μέχρι τοῦ ἡμίσεως ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ἵνα μὴ μετὰ τὴν χώνευσιν θραυσῶσι.

Ἄλλ' ἐπειδὴ οὔτε κατὰ τὴν γαστέρα οὔτε κατὰ τὴν ράχιν παρατηροῦνται ἐναρθρώσεις πρὸς ἐπιστήριξιν τῆς τοιαύτης δοξασίας, νομίζω ὅτι λογικώτερον ἤθελέ τις ὑποθέσει μίαν τὴν χώνευσιν, ἀγνώστου ἔτι ὄντος τοῦ ἀληθοῦς.

Ἐπειδὴ δὲ μετενεχθέντες ἐναυθα πρὸ ὀλίγου οἱ ἡμέτεροι ἵπποι, συνέβη ν' ἀποκοπῆ θατέρου τούτων ἡ κεφαλὴ, ἤθελεν ἀποδειχθῆ ὅτι ἐκ δύο ἡμίσεων συνέκειντο οὗτοι, τὸ μὲν ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς οὐρᾶς μέχρι τοῦ τέλους τῆς κόμης, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἕως τοῦ αὐχένος.

Τοιαύτη ὅμως συναρμολόγησις οὐδόλως φαίνεται, καθότι τὸ περιδέραιον, οὗ τὰ $\frac{2}{3}$ ἐχύθησαν μετὰ τοῦ λαιμοῦ, ἐξ ὀλοκλήρου αὐτὴν καλύπτει, καὶ διότι ἔγινε διὰ μέσου ἐλικῶν τινῶν, οἵτινες εἰς ἑαυτοὺς στρεφόμενοι παριστῶσι ἐξωτερικόν τινα κόσμον.

Ἀλλὰ τεθείσθω ὅτι δις ἐχύθησαν οἱ ἵπποι, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ὁ τότε τεχνίτης καὶ μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ παλαιοὶ ἠγνόουν τὴν μεταξὺ ψυχρᾶς καὶ ζεοῦσης ὕλης συγχώνευσιν, διότι Φίλων ὁ Βυζάντιος ἀποδεικνύει τὸ ἐναντίον ³⁾, καὶ ἐκ τούτου πρέπει τις ἐλ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ Π. ΔΕΛΟΥΡΙΟΥ

1) Plin. l. XXXIII, c. 3 Buonarroti. Osserv. ist. sopra alcuni Med. Ant. p. 570.

2) Zanetti, Carnaro. Winchelmann. Seitz.

3) De Sepi orb. Spect. c. 5. p. 13.

λόγως νὰ συμπεράνη ὅτι ὁ τεχνήτης ἐπρόσεξεν ὅσον ἐδύνατο ἵνα τὴν κεφαλὴν προφυλάξῃ, ὡσεὶ προκριτωτέραν οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀξιολογωτέραν τοῦ ὅλου σώματος, ἐκ παντὸς κινδύνου ἵνα ὡς οἶον τε κάλλιον εἰς τὴν χώνουσιν εὐδοκιμήσῃ.

Ἡ δοξασία ὅτι τ' ἀγάλματα ταῦτα σύγκειται ἐκ δύο τεμαχίων μᾶς προτρέπει ν' ἀνατρέξωμεν καὶ εἰς ἄλλην τινα οὐχὶ εὐκαταφρόνητον μαρτυρίαν.

Ὁ Ἐρίτζος ἀναφέρει ὅτι πρὸς τὸ ὠρολογεῖον τοποθετηθέντες οἱ ἵπποι ἔχουσιν, ὁ μὲν εἰς τὸ περιδέραιον, ἔνθα δηλ. ὁ λαιμὸς συνέχεται μετὰ τοῦ θώρακος, ἐγκεχαραγμένους τοὺς ἐξῆς χαρακτῆρας **CV**, ὁ λαιμὸς δὲ τοῦ δευτέρου τοὺς **VIII**, τοὺς **VII**, ὁ τοῦ τρίτου καὶ ὁ πρὸς μεσημβρίαν τέταρτος, εἰς μὲν τὸν λαιμὸν ἔχει **CV**, εἰς δὲ τὸν ἀριστερον ἐμπρόσθιον πόδα τοὺς ∞ **DCCVII**.

Περὶ τῶν χαρακτῆρων τοῦ τελευταίου τούτου ἐπραγματεύθη ποτὲ καὶ Κυριακὸς ὁ Ἄνκονιτανὸς (τῷ 1435), εἰς τῶν σοφωτέρων, ἀλλ' οὐκ ἐπαξίως ἐκτιμηθέντων τῆς φιλολογίας πατέρων, ὁ δεύτερος, ὡς δοκεῖ μοι, τῶν περὶ τοῦ μνημείου τούτου πραγματευθέντων, καὶ ἐπαινούντων αὐτὸ ὡς ἔργον Φειδίου¹⁾

Πρὸς τοῖς μνησθεῖσι προσθετέοι νῦν καὶ οἶδε, οἱ ἄχρι τοῦδε ἀδημοσοσίευτοι, οἱ ἐπὶ τῶν ὀνύχων δύο ἵππων εὐρισκόμενοι **CXCCC-CCCCXVII** καὶ **CXCCCCCCCXLV**, περὶ ὧν ἐπληροφορήθην πρότινος παρὰ Σιλβέστρου Δανδόλου Ἰππότου καὶ Ἐνετοῦ Εὐπατρίδος, πρὸς ὃν τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀπονέμω τὰς ὀφειλομένας χάριτας, ὅσα αἱ ἄχρι τοῦδε προσπάθειαι μου τείνουσαι εἰς τὴν σαφήνειαν τοσοῦτῳ πολυθρullήτου ὑποθέσεως, ἀνακαλοῦσι τὴν δόξαν τῆς Ἐνετικῆς Πολιτείας οὐχ' ἦττον, ἢ ἐνὸς τῶν προγόνων αὐτοῦ.

Ἄπαντες δὲ οἱ μνησθέντες χαρακτῆρες, οἵτινες φυσικῶς πρὸ ὀλίγου ἐχαράχθησαν, ἄλλο τι βεβαίως δὲν ἐμφαίνουσιν ἢ τὴν ἀξίαν τῶν ἵππων. Τοῦτο δὲ εἰκάζω διότι πρότινος χρόνου σταθμισθέντων δύο τῶν ἀγαλμάτων τούτων εὐρέθη ἕκαστον αὐτῶν ν' ἀντιστοιχῇ πρὸς Ἐνετικὰς λίτρας 1,750. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἐλλόγως καταφαίνεται ὅτι ὑπάρχει τις ἀναλογία μεταξὺ μεγέθους καὶ βάρους,

ρους, λογιζομένης ὅμως καὶ τῆς ἐκ τοῦ χρόνου ἐπενεχθείσης φθορᾶς, ὡς ἐπίσης καὶ τοῦ ὄγκου τοῦ ἐκ τῶν πρὸς πλειοτέραν τοῦ ἔργου ἐνίσχυσιν ἐπισάκτων τεμαχίων παραχθέντος.

Ἄλλ' ἐπέστη ἡδὴ καιρὸς, καθ' ὃν ὀφείλω ἐγὼ μὲν νὰ περάνω τὸν λόγον μου, σὺ δὲ τὴν εὐνοϊκὴν φιληκοῦται. Ἐν μόνον καταλήγων ἀναφέρω, ὅτι κύριον σκοπὸν τῶν παρατηρήσεών μου προσθέμην νὰ δωρήσω εὐχάριστον τοῖς Ἐνετοῖς Ἐγχειρίδιον, οἵτινες εἴθε νὰ συναισθανθῶσιν ὅτι τοῦτο ὑπῆρξεν ἐν τῶν τεκμηρίων ἐκείνων, ἅπερ αἱ ἀρχαῖοι περιηγηταὶ ἀποχαιρετοῦντες τὴν πόλιν των, προσήνεγκον εἰς ἔνδειξιν μνήμης καὶ βαθυτάτης ἀγάπης.

Ἐν τούτοις μέμνησό μου, ὡς εἴωθας, φίλτατε Μορέλλη, εὐχομένου Σοὶ βίον ὑγιᾶ καὶ εὐτυχῇ, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς τε Ἑμετέρας πατρίδος καὶ τῶν Μαιωσῶν.

Ἐνετία, τῇ 7 Μαρτίου 1816.

Ὁ Σὸς φίλος,

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΗΣ.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

(1) Inscrip, p. XXV, Iterer. p. 33.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

	Σώμ.		Σώμ.
† Ο Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας Κύριος ΑΝΤΩΝΙΟΣ	3	Α. Τετράδης	4
† Ο Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Λατινῶν Κύριος ΣΠΥΡΙΔΩΝ Μαδαλένας	3	Π. Σάκας	4
Ο Νομάρχης Κερκύρας Κύριος Ἡλίας Παππαλιόπουλος	2	Νικόλαος Β. Μάνεσης	4
Θ. Θωμόπουλος	4	Ἱερομόναχος Κόμ. Γεώργιος Βούλγαρης	4
Ἰ. Ν. Οἰκονομίδης	4	Δ. Μάζης	4
Ἱερὺς Ἐλευθέρ. Παλατιανός	4	Α. Μάζης	4
Νικηφόρος Ἱερὺς Βασιλάκης.	4	Σπυρ. Παππαδάτος	4
Νικόλαος Ἀναγν. Καλόγερος.	4	Νικόλαος Σ. Θεοτόκης	4
Σπυρίδων Ἀναγν. Γραμμένος	4	Ἰ. Δ. Παππανικόλας	4
Κωνσταντῖνος Τσερικιστιάνος .	4	Α. Παλαμᾶς	4
Ἀντώνιος Πατρικίος	4	Α. Γαλιάτσας	4
Ν. Δ. Στασινόπουλος	4	Ἀναστάσιος Ζερβός Ἀναγνώστης	4
Νικόλαος Γ. Σγούρος	4	Ἀρ. Κασιμάτης	4
Στέφανος Βλάχος	4	Σπυρίδ. Κόμ. Γονέμης	4
Ἰ. Ροδίτης	4	Ἡλίας Βεντούρας	4
Ἰωάννης Μανουσος	4	Ἀθανάσιος Παραμυθιώτης	4
Γεράσιμος Ματσούκης	4	Στέφανος Θ. Θεοτόκης	4
Γεώργιος Βασιλάς	4	Μιλτιάδης Σπυρ. Καπότσαρης	4
Σπυρίδων Μπολέτσης	4	Γεώργιος Ἀ. Ζαβιτσιάνος	4
Σπυρίδων Χρυσομάλλης	4	Θεόδωρος Ζερβός	4
Η. Σσιριγώτης Ἱατρός	4	Χ. Μ. Κυριάκης	4
Ἀριστείδης Βουτσινᾶς	4	Ἰ. Δεσίλλας	4
Ἰωάννης Γαρδικιώτης	4	Σ. Δαλιέτος	4
Θεόδωρος Καμπιέρας	4	Χαλικ. Πιέρρης	4
Δημήτριος Τῆς Ἀρχόντος	4	Μαρίνος Μεταλλινός	4
Μαρίνος Λευθεριώτης	4	Ματθαῖος Κυρολύτης	4
Ἄθων. Ν. Τεμπονέρας	4	Νικόλαος Εὐθὺμ. Θεοδωρινός	4
Δ. Γερομεριάτης	4	Νικόλαος Καρούδης	4
Γεράσιμος Ἀσπιώτης	4	Μιχαὴλ Κοδός	4
Ἰ. Λαβράνος	4	Σπυρίδων Κάλλος	4
		Θ. Ἀντωνιάδης	4
		Χρῆστος Μιλιαρῆσης	4

	Σώμ.		Σώμ.
Νικόλαος Ἀμάραντος	4	Κόμης Στέφανος Τσαγκαρόλ	4
Ἄγγελος Καλλογεράπουλος	4	Τιμόθεος Φορέστης	4
Νικηφόρος Δ. Ζερβός	4	Νικόλαος Μάνεσης	4
Ἰωάννης Ν. Σκουλῆς	4	Πανταζῆς Σ. Ζερβόπουλος	4
Γεράσιμος Μικελῆτης	4	Κόμ. Στέφανος Ἀνδρουτζέλης	4
Ἰωάννης Κόκαλης	4	Ἀριστείδης Κογεβίνας	4
Ἱερὺς Ἰωάν. Σάββας	4	Ἰωάννης Δαμασκηνός	4
Κωνσταντῖνος Θ. Κορκοτζάκης	4	Ἰθων Παππαβιέρως	4
Φριδερίκος Σ. Κοσκινᾶς	4	Κ. Ἰ. Δούκας	4
Σπυρίδων Β. Κουρῆς	4	Σπυρίδων Ἀγιοβλαστίτης	4
Σπυρίδων Μπρυάκος	4	Ἰωάννης Ἰππότης Κεφαλάς	2
Νικόλαος Σπάθας	4	Σπυρίδων Δ. Ζερβός	4
Σπυρίδων Παπαγεωργίου	4	Σπυρίδων Ξ. Γορίλλας	4
Γεώργιος Νεράντσης	4	Νικόλαος Βούλγαρης Ὀκλέρ	4
Νικόλαος Κάκκος	4	Ἀντώνιος Καποδίστριας	2
Ἰωσήφ Τζίφρας	4	Ουϊλιέλμος Σκάρπας	4
Ἐμμ. Πουλημένος	4	Ἰωάννης Βερβιτζιώτης	4
Ε. Κωσταντινίδης	4	Ἰωάννης Χαλικιόπουλος Πιέρρης	4
Ἀντώνιος Παδοβάς	4	Ἰππ. Νικόλαος Μάντζαρως	4
Ἰ. Χειμαριός Δήμαρχος	4	Βίκτωρ Κατσαίτης	4
Ἀναστάσιος Ἀρβανιτάκης	4	Κυριακός Δραγισεύης	4
Μάρκος Πολυλάς	4	Ἡλίας Βασιλάκης	4
Π. Θ. Τσιτσίνιος	4	Χριστόφορος Λαβράνος	4
Ἰωάννης Βασιλάς	4	Ἀλβέρτος Ριβέλλης	4
Γεώργιος Δούσμανης	4	Ἰωάννης Δαμασκηνός	4
Περικλῆς Δαμερός	4	Α. Ἰ. Ασταρίτας	4
Νικόλαος Σ. Βλάχος	4	Ἀναγνωστήριον Κερκύρας	4

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ
 ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ
 Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

A152 47 0018

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Σελίς ιά. σίχος 13 ἀντί ἐξ ὧν, ἀνάγνωθι ἐν ἧ.—σελ. ιά. σίχ. 20 ἀντί *Stamovich*, ἀνάγ. *Stancovich*.—σελ. ιά. σίχ. 21 ἀντί *Ἰωάννης*, ἀνάγ. *Ἰάκωβος*.—σελ. ιά. σίχ. 29 ἀντί *della*, ἀνάγ. *dalla*.—σελ. ιδ'. σίχ. VI σίχ. 14 μετὰ τὸ: ἐξεληθόντων, πρόσθετο χρώμα αὐτῶν ἀφηρέθη, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ λόγος ἐν ᾧ ἐτίθετο πάντοτε.—σελ. VII σίχ. 7 ἀντί *Πλίνος*, ἀνάγ. *Πλίνιος*.—σελ. IX σίχ. 28 ἀντί ἐνοσήγαιον, ἀνάγ. ἐννοσίγαιον.—σελ. XII σίχ. 3 ἀντί *Πάπιος*, ἀνάγ. *Παπίας*.—σελ. XXIII σίχ. 5 ἀντί *abstrepenees*, ἀνάγ. *obstrepentes*.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΜΕΤΕΠΙΣΤΗΜΟΝ